

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

UEF | SPATiA

ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

**ALKUVOIMA – ÄLYKÄS SOPEUTUMINEN
POHJOIS-KARJALAN MAASEUDULLA**

Liperin kuntaprofiili

**Simo Rautiainen, Arja Jolkkonen, Arja Kurvinen,
Virpi Lemponen, Antti Tiilikainen**

2023

maaseuturahasto

MAASEUTU 2020

SISÄLTÖ

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	4
2 VÄESTÖNMUUTOKSET	8
2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ	8
2.2 IKÄRAKENNE	10
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS	12
2.4 MUUTTOLIIKE	14
2.5 PÄÄASIALLINEN TOIMINTA JA KOULUTUS	16
2.6 KAUSIASUKKAAT	18
3 TYÖLLISTYMISSMAHDOLLISUUDET	19
3.1 TYÖPAIKAT	19
3.2 TYÖVOIMA	29
4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS	35
5 KUNTATALOUS	39
6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMISPOTENTIAALI	45

KARTAT

Kartta 1. Liperin sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	4
Kartta 2. Liperin väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	5
Kartta 3. Liperin väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2020. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	9
Kartta 4. Liperin työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	22
Kartta 5. Liperin työllisen työvoiman työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	33
Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskusten palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad.	38

KUVIOT

Kuvio 1. Liperin väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste	8
Kuvio 2. Liperin väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet	10
Kuvio 3. Liperin väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhde, lapsihuoltosuhde ja vanhushuoltosuhde vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	11
Kuvio 4. Liperin väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	11

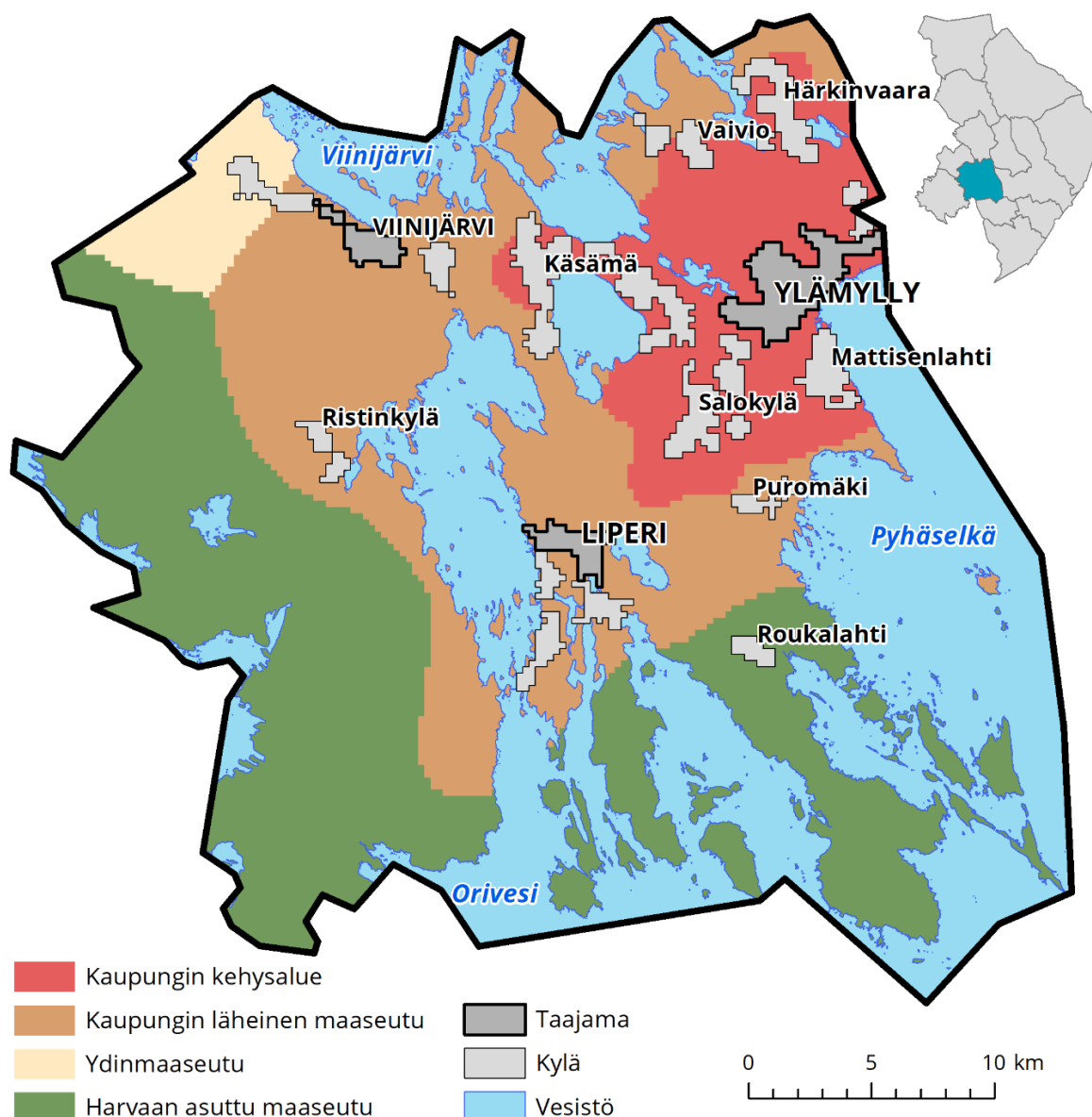
Kuvio 5. Liperin luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet	12
Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Liperissä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet	12
Kuvio 7. 20–44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Liperin väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	13
Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Liperissä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus: Väestörakenne	13
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Liperissä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	14
Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Liperissä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	15
Kuvio 11. Tulomuutto Liperiin lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	15
Kuvio 12. Lähtömuutto Liperistä tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	16
Kuvio 13. Liperin väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	17
Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituisten asukkaiden määrään Liperissä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit	18
Kuvio 15. Liperin alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä sekä työnantajasektorien osuus työpaikoista vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti. ...	19
Kuvio 16. Liperin alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	20
Kuvio 17. Liperissä asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	29
Kuvio 18. Liperin työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Kuntien avainluvut	31
Kuvio 19. Liperissä asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	33
Kuvio 20. Liperin alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste	36
Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Liperissä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne	36
Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Liperin väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne	37
Kuvio 23. Liperin kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	40
Kuvio 24. Liperin kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	41
Kuvio 25. Liperin tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	42
Kuvio 26. Liperin kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	43
Kuvio 27. Liperin suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	44

TAULUKOT

Taulukko 1. Liperin väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne, Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.....	7
Taulukko 2. Liperin 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne.	17
Taulukko 3. Liperin työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	21
Taulukko 4. Liperin työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	23
Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Liperissä toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto. (. = salattu tieto).....	25
Taulukko 6. Liperin yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto.	26
Taulukko 7. Liperin työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	27
Taulukko 8. Liperin alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti. (* prosenttia alueella työssäkäyvistä)	28
Taulukko 9. Liperin työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.....	29
Taulukko 10. Liperin työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.....	30
Taulukko 11. Työttömyys Liperissä lokakuussa 2020, 2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työväkilysttilasto.....	32
Taulukko 12. Liperin työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	34
Taulukko 13. Liperin kunnan asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.....	38
Taulukko 14. Liperin kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut.....	39

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Liperin kunta sijaitsee Pohjois-Karjalan maakunnan keskiosissa. Matkaa Liperin kuntakeskuksesta maakuntakeskus Joensuuhun on maantietä pitkin 25 kilometriä matka-ajan ollessa reilut 20 minuuttia. Liperissä on kolme taajamaa: Liperin kirkonkylä, Ylämylly ja Viinijärvi. Keskellä kuntaa sijaitseva kirkonkylä on kunnan hallinnollinen keskus. Kunnan koillisosassa sijaitseva Ylämylly on väestöltään Liperin suurin taajama ja osa Joensuun läntistä kasvukäytävää. Se on kasvava asutus- ja työpaikkakeskittymä sekä kaupan keskus. Viinijärvi kunnan luoteisnurkalla on taajamista pienin, mutta siellä sijaitsee kunnan ainoa henkilöliikennekäytössä oleva rautatieasema. (Kartta 1.)

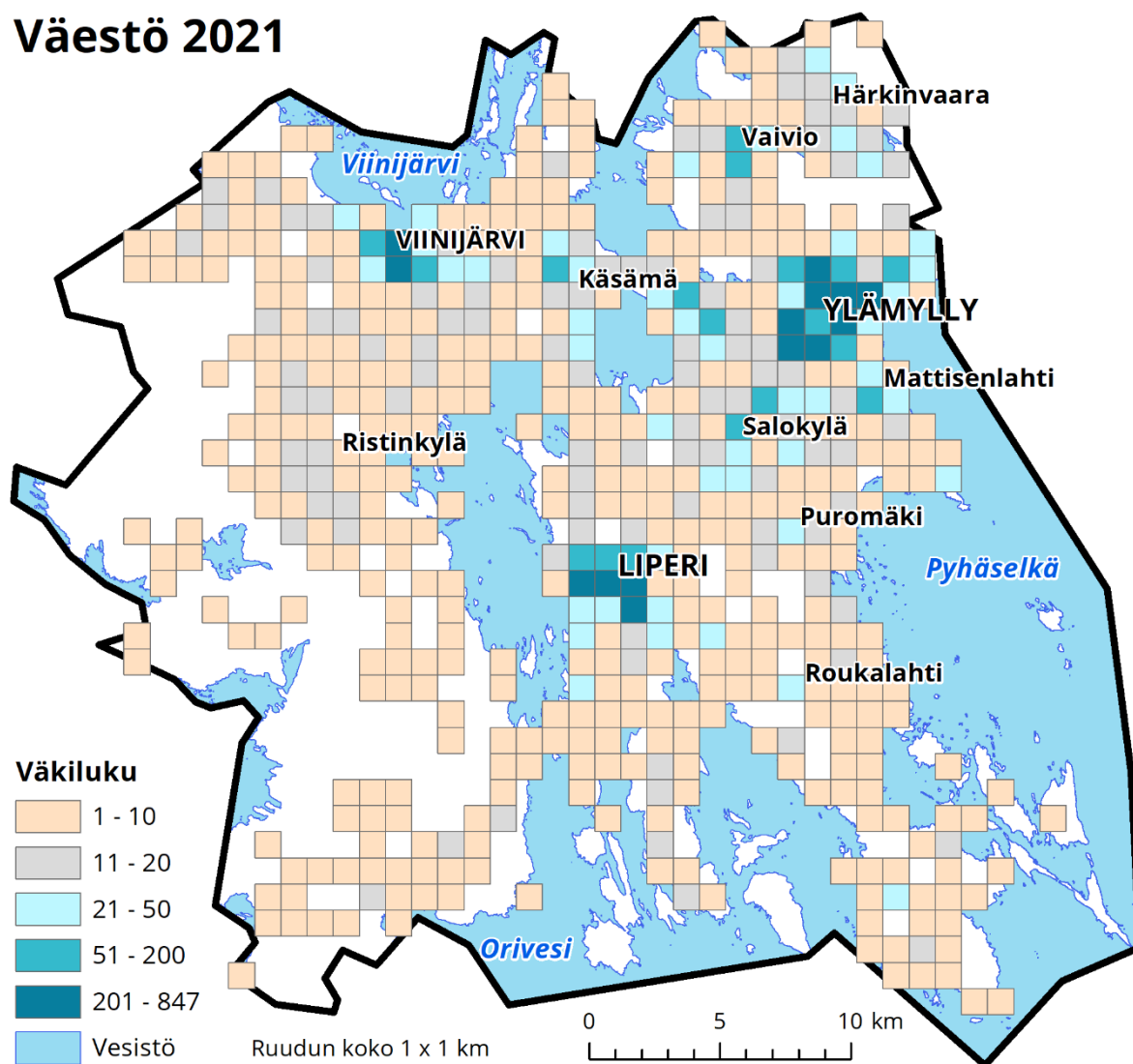
Kartta 1. Liperin sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Liperin koillisosat Ylämyllyn ympäristössä määrittävät Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) paikkatietopohjaisessa kaupunki-maaseutuluokituksessa kaupungin kehysalueeksi. Kirkonkylää ja Viinijärveä ympäröivät alueet määrittävät kaupungin läheiseksi maaseudeksi. Kunnan luoteisnurkalla pieni alue määrittyy ydinmaaseudeksi ja loput kunnasta on harvaan asuttua maaseutua. SYKEN määritelmän mukaan kaupungin kehysalue on kaupungin ja maaseudun välinen vyöhyke, joka on toiminnallisesti ja erityisesti liikenteen kannalta

välittömässä yhteydessä keskustaajamaan, eli Joensuuhun. Kaupungin läheinen maaseutu on maaseutumaista aluetta, joka on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialueita. Ydinmaaseudulla maankäyttö on intensiivistä ja alkutuotanto vallitseva työllistäjä tai toiminnot ovat muuten monipuoliset. Harvaan asuttu maaseutu puolestaan on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja väestömäärältään harvaan asuttua aluetta, jonka yleisin maankäyttöluokka on metsä tai suo. Isot vesistöt halkovat Liperin kuntaa aiheuttaen asoimintatarkoihin ylimääräistä kiertoa, mikä rikkoo kunnan yhdyskuntarakennetta. (Kartta 1.)

Liperissä asui lähes 12 000 henkilöä vuonna 2021. Liperin merkittävimmät asutuskeskittymät olivat Ylämyllyn (n. 3 300 asukasta), Liperin kirkonkylän (n. 1 750) ja Viinijärven (n. 1 000) taajamat. Liperin kunnan taajama-aste oli 57,4 prosenttia, mikä oli selvästi matalampi kuin koko maassa ja Pohjois-Karjalassa keskimäärin (Taulukko 1). Iso osa kuntalaisista asui taajamia ympäröivissä kylissä, muuten asutus oli harvaa ja hajanaista. Vuonna 2021 Liperin kunnan alueella oli 553 asuttua 1 x 1 km -väestöruutua, joiden keskimääräinen asukasmäärä oli noin 20 henkilöä ja asukasmäärän mediaani seitsemän henkilöä. Asutut väestöruudut kattoivat 75 prosenttia Liperin maapinta-alasta. Kunnan länsiosissa oli laajoja asu-mattomia alueita. (Kartta 2.)

Väestö 2021

Kartta 2. Liperin väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Taulukossa 1 on esitetty Liperin, Pohjois-Karjalan ja koko Suomen väestön tunnuslukuja. Koko Pohjois-Karjalan ja koko maan vertailulukuihin vaikuttaa oleellisesti väestöltään kasvavien kaupunkialueiden ja kaupungin läheisen maaseudun väestön suuri osuus. Paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Pohjois-Karjalan väestöstä lähes 60 prosenttia asui vuonna 2020 kaupunkialueilla tai kaupungin läheisellä maaseudulla. Koko maan vastaava luku oli 79 prosenttia. Kuntapohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Joensuussa ja kaupunginläheisen maaseudun kunnissa – Kontiolahdella ja Liperissä – asui 64 prosenttia Pohjois-Karjalan väestöstä. Harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun kunnissa lähtömuutto, alhainen syntyvyys, työikäisen väestön vähäisyys sekä 65 vuotta täyttäneiden suuri osuus vaikuttavat huomattavasti väestörakenteeseen, työllisyyteen, työttömyyteen, palvelutarpeisiin ja kunnan talouteen.

Liperin väkiluku kasvoi neljällä prosentilla vuosina 2000–2021. Väestön kasvua selittää suurelta osin muuttoliike. Liperin asukkaista 40 prosenttia on syntyperäisiä liperiläisiä. Tämä tarkoittaa, että 60 prosenttia liperiläisestä on muualta alueelle muuttaneita. Liperin väestöstä oli suomenkielisiä 98 prosenttia vuonna 2021. Vieraskielisistä puolet oli venäjänkielisiä. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalassa lasten (alle 15-vuotiaiden) osuus väestöstä oli koko maata (15,4 %) alhaisempi. Lasten osuus väestöstä oli Liperissä (17,8 %) koko maata ja koko Pohjois-Karjalaa (13,4 %) korkeampi. Pohjois-Karjalassa myös 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä on pienempi kuin koko maassa (62 %) keskimäärin. Liperissä väestöstä oli 15–64-vuotiaita 59 prosenttia, samoin kuin Pohjois-Karjalassa. Liperiläisten keski-ikä (44,1) oli vuonna 2021 kaksi vuotta matalampi kuin maakunnan väestön keski-ikä. Pohjoiskarjalaisten keski-ikä oli reilut kaksi vuotta koko maan väestön keski-ikää korkeampi. Liperin väestöllinen huoltosuhde oli 69,6 ja koko Pohjois-Karjalan 70,4. Sataa liperiläistä työikäistä kohden oli 30 lasta ja 39 65 vuotta täyttänyttä. Liperin sairastavuusindeksi oli 118,2 ja koko Pohjois-Karjalan 120,6. Pohjois-Karjalassa sairastavuus on koko maata (100) suurempaa. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalan 15 vuotta täyttäneestä väestöstä 74 prosenttia oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, mikä vastasi koko maan keskimääräistä osuutta. Liperiläisistä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus oli 77 prosenttia. (Taulukko 1.) Ammatillisten tutkintojen lisäksi ammatillisella koulutuksella, joka ei ole tutkintoon tähtäävää (esim. osa työvoimakoulutuksesta), on tärkeä rooli työvoiman osaamisen kehittämisessä. Pohjois-Karjalassa on järjestetty paljon myös ei-tutkintotavoitteista työvoimakoulutusta.

Liperiläisistä 18–64-vuotiaista kuului vuonna 2020 pääasiallisen toiminnan mukaan työvoimaan (työlliset + työttömät) 83 prosenttia. Vastaava osuus oli Pohjois-Karjalassa 77 prosenttia ja koko maassa 80 prosenttia. Työttömyys on ollut Pohjois-Karjalassa pitkään maan korkeinta. Vuonna 2020 pohjoiskarjalaisista työvoimaan kuuluneista oli työttömänä 16,9 prosenttia ja liperiläisistä 15,2 prosenttia. Myös koko maassa työttömien osuus oli suhteellisen korkea (13,5 %) koronapandemian vuoksi. Työllisyysaste (työllisten osuus 18–64-vuotiaista) oli Liperissä 70,5, mikä oli seitsemän prosenttiyksikköä koko Pohjois-Karjalan lukua korkeampi. Liperin koko väestöstä 53 prosenttia oli työvoiman ulkopuolella. Yli 27 prosenttia Liperin väestöstä oli eläkeläisiä ja 18 prosenttia lapsia. Liperin taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti, oli Liperissä 151,0 ja koko Pohjois-Karjalassa 175,4. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Liperin väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne, Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet¹.

Väestön tunnusluvut 2021	Liperi	Pohjois-Karjala	Suomi
Väestö	11 979	163 281	5 548 241
Muutos 2000–2021	500	-12 906	367 126
Muutos 2000–2021, %	4,4	-7,3	7,1
Naisten osuus, %	49,2	50,2	50,6
Alle 15-vuotiaiden osuus, %	17,8	13,4	15,4
15–64-vuotiaiden osuus, %	59,0	58,7	61,6
65 vuotta täyttäneiden osuus, %	23,2	27,9	23,1
Keski-ikä, molemmat sukupuolet	44,1	46,2	43,6
Väestöllinen huoltosuhde	69,6	70,4	62,4
Lapsihuoltosuhde	30,2	22,9	25,0
Vanhushuoltosuhde	39,3	47,5	37,5
Suomenkielisten osuus, %	98,1	95,5	86,5
Ruotsinkielisten osuus, %	0,1	0,1	5,2
Vieraskielisten osuus, %	1,9	4,4	8,3
Venäjänkielisten osuus, %	1,0	2,4	1,6
Ulkomaalaistaustaisten osuus, %	1,9	4,4	8,5
Ev.lut. kirkkoon kuuluvien osuus, %	72,1	69,3	66,6
Muihin uskontokuntiin kuuluvien osuus, %	7,2	6,6	2,8
Uskontokuntiin kuulumattomien osuus, %	20,7	24,1	30,6
Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	77,1	74,5	74,2
Korkea-asteen tutk. suorittaneit15 V. täyttäneistä, % (2020)	27,4	27,0	32,6
18–64-vuotiaiden työvoimaosuus, % (2020)	83,3	76,8	80,4
18–64-vuotiaiden työllisyysaste, % (2020)	70,5	63,6	69,5
18–74-vuotiaiden työttömyysaste, % (2020)	15,2	16,9	13,5
Työvoiman ulkopuolella olevien osuus, % (2020)	53,0	56,3	52,4
Eläkeläisten osuus väestöstä, % (2020)	26,8	31,6	26,0
Taloudellinen huoltosuhde (2020)	151,0	175,4	142,2
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu (2019)	118,2	120,6	100,0
Alueella syntyneitä, jotka ovat Suomen väestössä	13 063	210 300	5 073 464
Asuinalueellaan syntyneiden osuus, %	40,5	73,1	42,6
Syntymäalueellaan asuvien osuus, %	37,1	56,8	46,5
Väestötiheys, as./km ²	16,5	8,7	18,3
Taajama-aste, % (2020)	57,4	73,0	86,6
Sisemmällä kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	19,5	37,4
Ulommalla kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	18,9	23,9
Kaupungin kehysalueella asuvien osuus, % (2020)	56,3	11,3	10,8
Maaseudun paikalliskeskuksissa asuvien osuus, % (2020)	0,0	7,1	5,5
Kaupungin läheisellä maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	35,2	10,1	7,1
Ydinmaaseudulla asuvien osuus, % (2020)	1,4	15,6	9,3
Harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	6,1	16,5	4,8

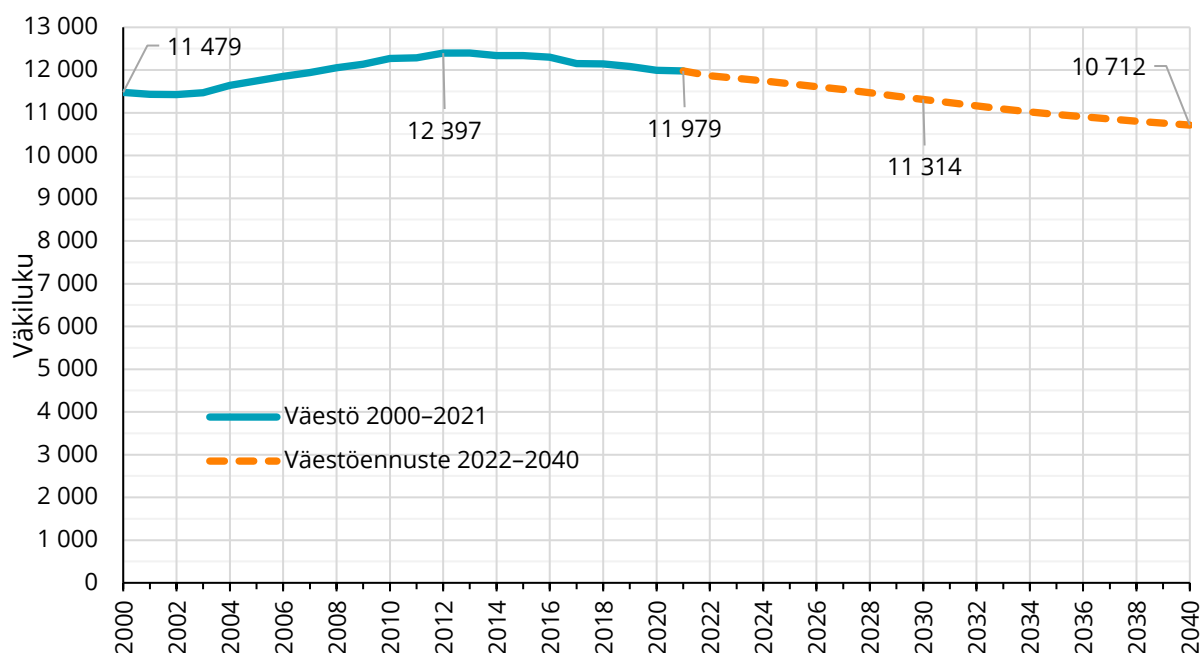
¹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>; Kuntien avainluvut: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi, Viitattu 14.9.2022.

2 VÄESTÖNMUUTOKSET

Väestönmuutoksia kuvataan seuraavaksi väestö- ja ikärakenteen kehityksellä sekä muutto- liikkeen vaikutuksilla. Liperi on pääosin kaupungin kehysaluetta sekä kaupungin läheistä maaseutua eli se on välittömässä fyysisessä ja toiminnallisessa yhteydessä keskuskaupunki Joensuuhun. Liperin kaltaiset kehyskunnat hyötyvät keskuskaupunkien työpaikkatarjonnasta ja ne ovatkin houkuttelleet paljon työikäistä ja lapsiperheitä. Viime vuosina näidenkin alueiden väestömäärät ovat olleet kääntymässä laskuun. Kaupunkien kehysalueiden väestömäärä kasvoi koko maassa voimakkaasti vuosikymmeniä, tasaantuen 2010-luvun puolivälin jälkeen ja kaupungin läheisellä maaseudulla väestö kasvoi hitaasti 2010-luvun alkuun asti, mutta kääntyi sitten loivaan laskuun (SYKE 2020²). Myös väestön vanheneminen koskettaa kehyskuntia yhä suuremmissa määrin.

2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ

Liperin väkiluku kasvoi vuodesta 2000 vuoteen 2021 yhteensä 500 henkilöllä. Vuonna 2000 asukkaita oli noin 11 500 ja vuoden 2021 lopussa lähes 12 000. Väestö kasvoi 20 vuodessa neljällä prosentilla. Liperiläisten määrä oli suurimmillaan vuonna 2012, jolloin kunnassa asui melkein 12 400 henkilöä. Tämän jälkeen väkiluku kääntyi laskuun. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan väestön hidas väheneminen jatkuu. Ennusteen mukaan liperiläisiä on 11 300 vuonna 2030 ja 10 700 vuonna 2040. Väestön määrä vähentyisi seuraavan 20 vuoden aikana 1 300 henkilöllä (– 11 %). (Kuvio 1.)

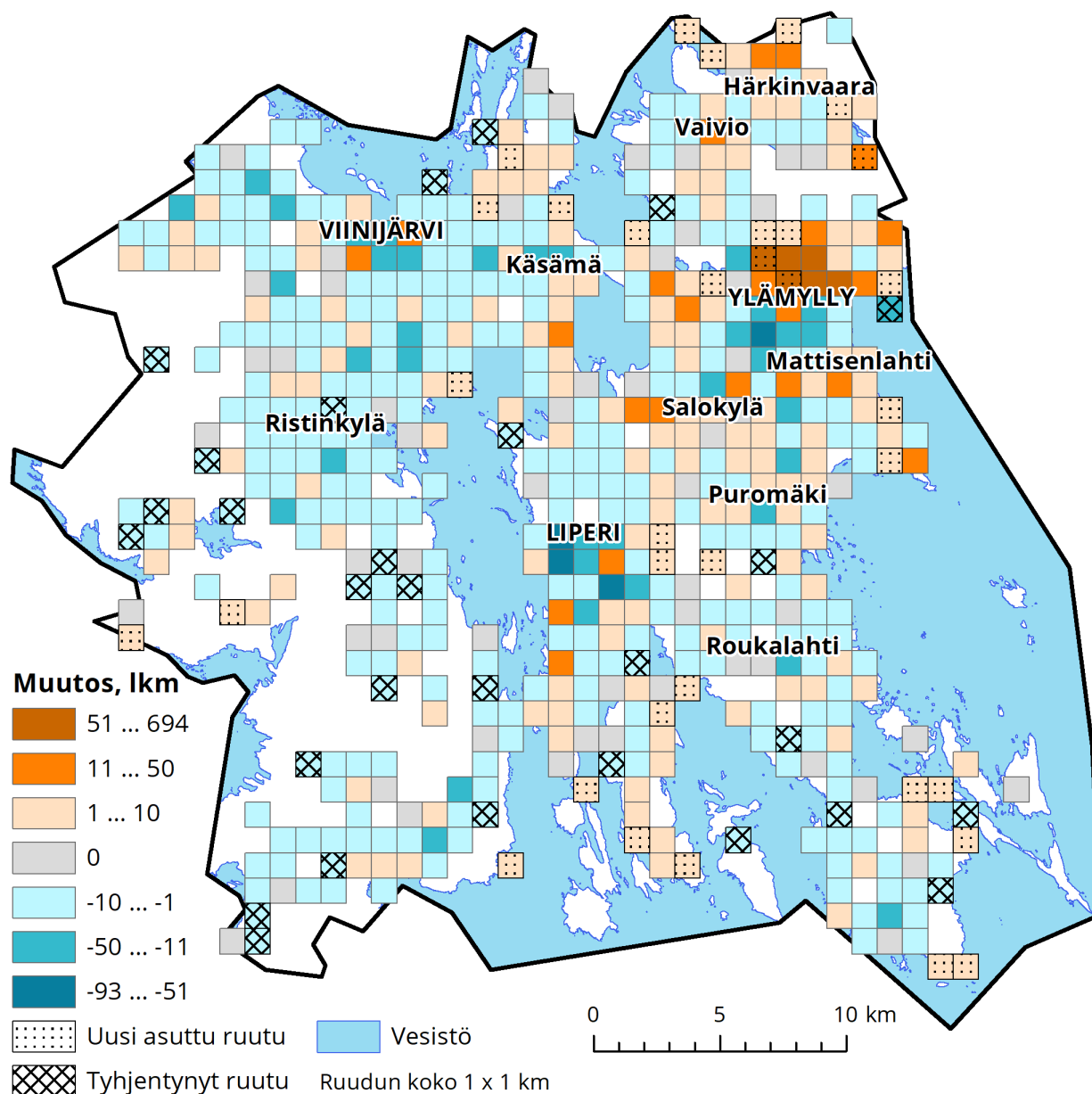

Kuvio 1. Liperin väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste³.

² Suomen ympäristökeskus. Kaupunki-maaseutu-luokitus. Kartat ja tilastot. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus/Kartat_ja_tilastot

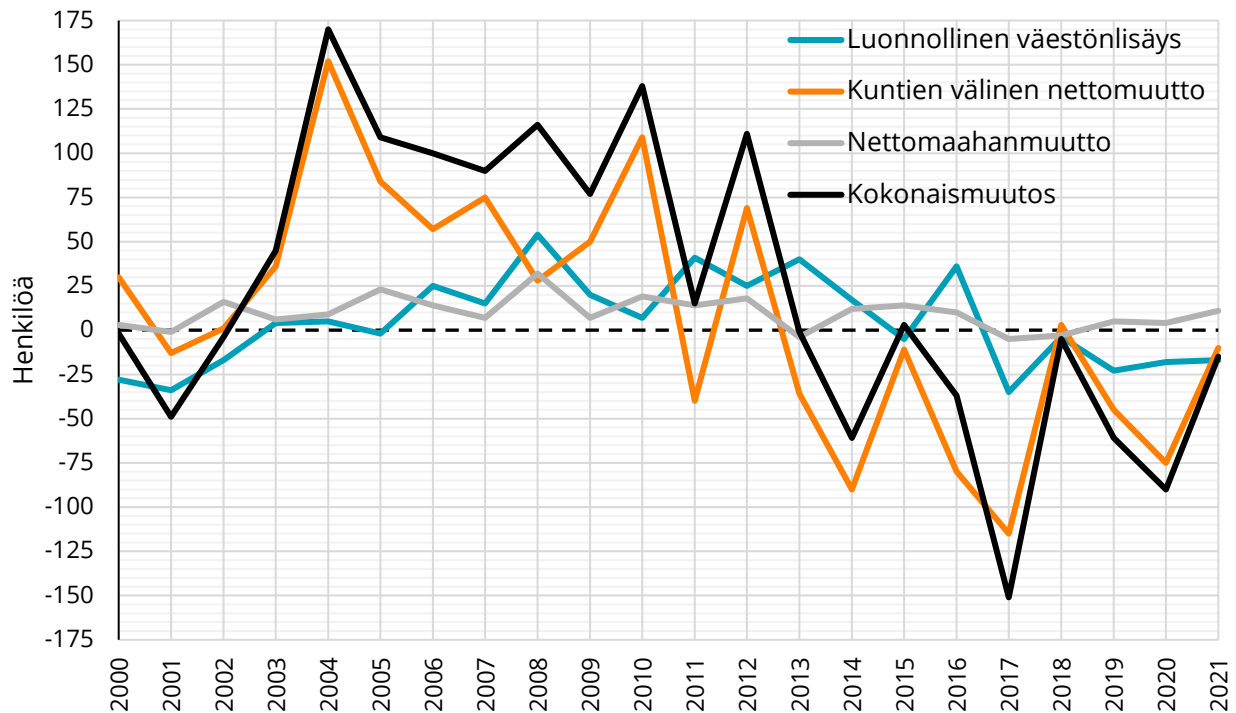
³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

Vaikka Liperin väkiluku kasvoi vuosina 2000–2021, ovat väestömuutokset kohdelleet kunnan eri osia hyvin eri tavoin. Vuonna 2000 asutuista 1 x 1 km -väestöruuduista 30 prosenttia (162 kpl) kasvoi ja 34 ruutuun syntyi kokonaan uutta asutusta. Samanaikaisesti 60 prosenttia (329) vuonna 2000 asutuista ruuduista menetti väestöään ja viisi prosenttia ruuduista tyhjeni kokonaan. Kasvu keskittyi Ylämyllylle ja sen ympäristöön sekä pienemmässä mitassa kirkonkylän ympäristöön ja Käsämän suunnalle. Sen sijaan kunnan länsi- ja kaakkoisosissa väestö pääasiassa vähentyi. Ylämyllyllä väestö kasvoi 1 500 henkilöllä (+45 %), mutta myös taajaman sisällä kehitys oli eriytynyttä. Kasvu keskittyi Jyrinkylän ja Lautasuon alueille, joiden väestömäärä lähes nelinkertaistui (n. +1 700; +291 %). Ylämyllyn keskuksen ja Honkalammen väestö taas vähentyi (n. -250; -9 %). Liperin kirkonkylän väestö vähentyi 300 henkilöllä (-16 %) ja Viinijärven taajaman vajaalla 200 henkilöllä (-18 %). Ylämyllyä ympäröivillä haja-asutusalueilla sekä Käsämän ympäristössä väestö kasvoi yhteensä sadalla (+5 %), kun taas kunnan länsiosien haja-asutusalueiden väkiluku pienentyi 600 henkilöllä (-33 %). Uudet asutut ruudut (ei asutusta vuonna 2000) sijaitsevat enimmäkseen vesistöjen äärellä haja-asutusalueilla. (Kartta 3.)

Kartta 3. Liperin väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2020. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Eniten Liperin väestönmuutoksiin on vuosina 2000–2021 vaikuttanut kuntien välinen muuttoliike, joka on ollut voimakkuudeltaan merkittävästi suurempaa kuin luonnollinen väestönmuutos ja nettomaahanmuutto. Liperi keräsi muuttovoittoa vuosina 2003–2012 vuosittain 50–100 henkilöä, minkä myötä koko kunnan väkiluku kasvoi. Muuttoliikkeen käännyttyä tappiolliseksi myös koko kunnan väestö väheni. Liperin luonnollinen väestönmuutos eli syntyneiden ja kuolleiden erotus oli positiivista vuosina 2003–2016, minkä jälkeen kuolleisuus on ylittänyt syntyvyyden. Nettomaahanmuutto oli lähes koko tarkastelujakson positiivista, joskin määrältään vähäistä. (Kuvio 2.)

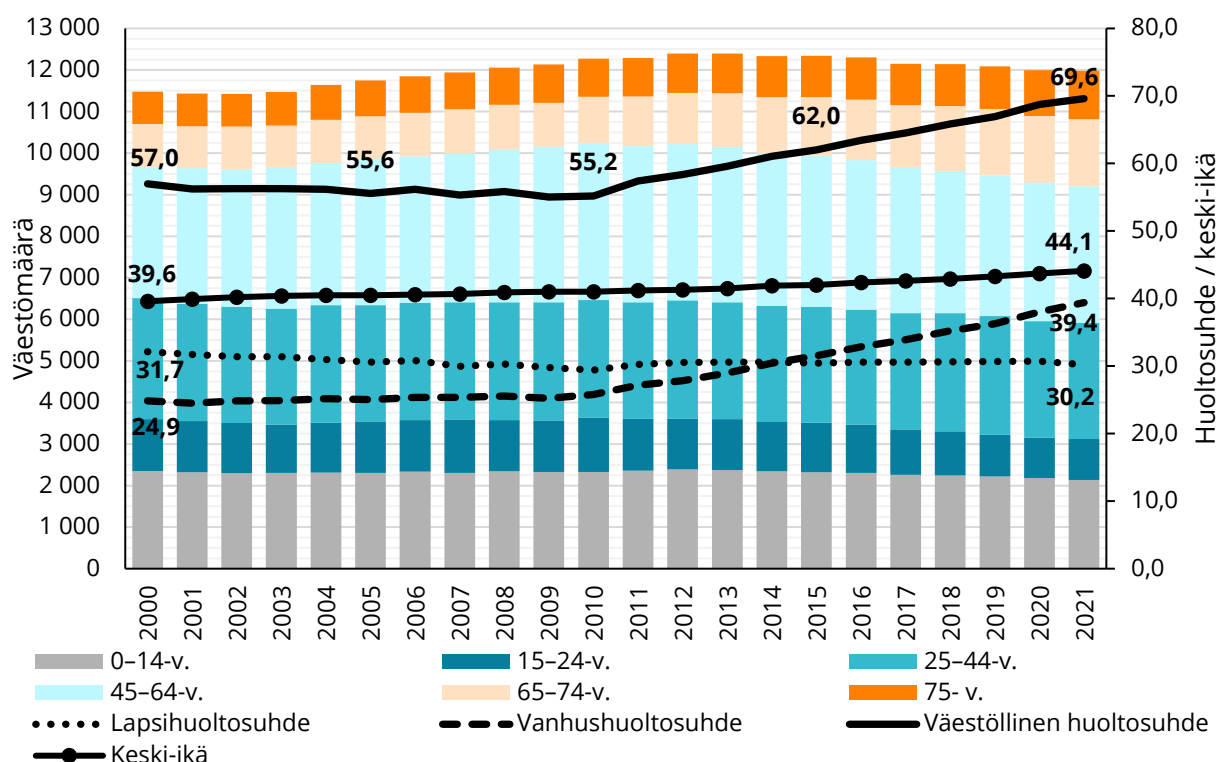
Kuvio 2. Liperin väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁴.

2.2 IKÄRAKENNE

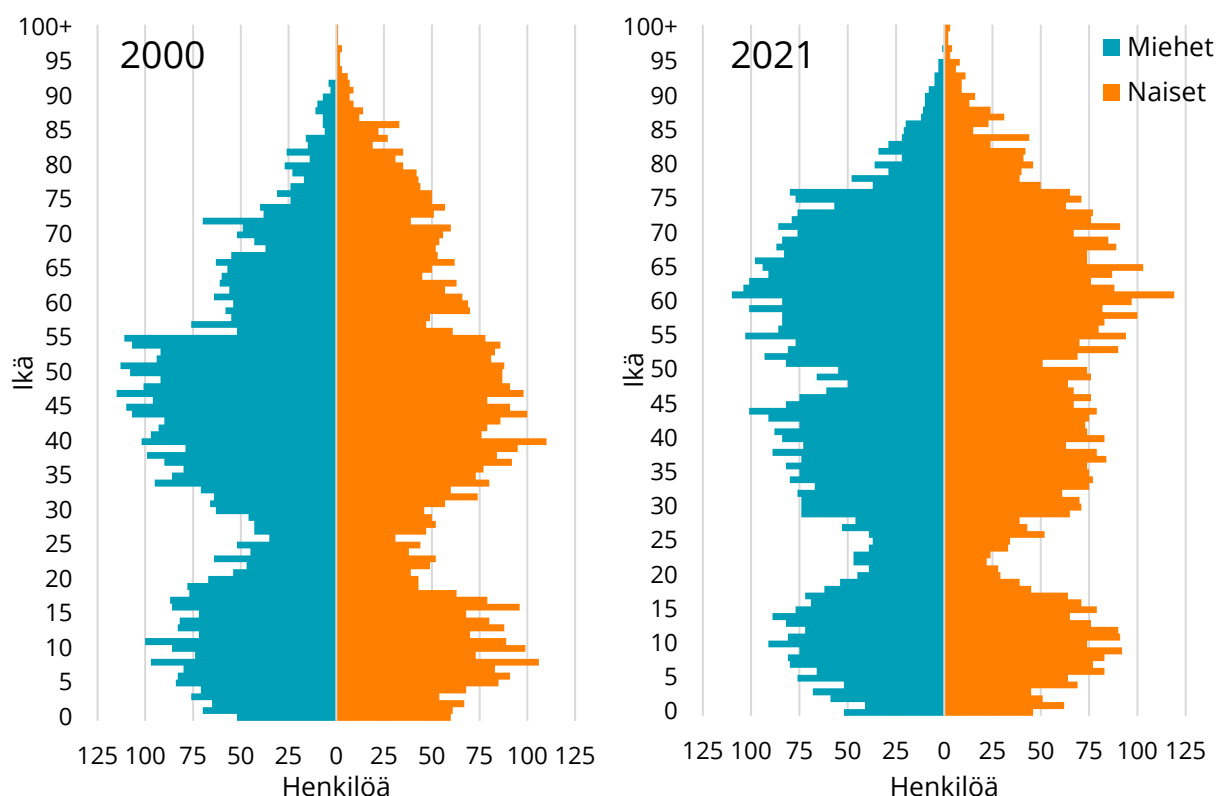
Liperin väestörakenne muuttui vuosina 2000–2021. Väestö on vanhentunut ja kuntalaisten keski-ikä nousi 39,6:sta 44,1 vuoteen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna väestönmuutos on ollut kaksijakoista. Lasten ja työikäisten määrä on vähentynyt, kun ikääntyneen väestön määrä on kasvanut. Alle 15-vuotiaiden määrä vähentyi yli 200 henkilöllä (-9 %) ja 15–64-vuotiaiden määrä 250 henkilöllä (-3 %). Lasten osuus kunnan väestöstä pienentyi 20:stä 18 prosenttiin ja työikäisten osuus 64:stä 59 prosenttiin. Sen sijaan 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvoi noin 970 henkilöllä (53 %) ja osuus 16:sta 23 prosenttiin. Tämän myötä Liperin väestöllinen huoltosuhte kasvoi tarkastelujaksolla 57:stä 70:een. Huoltosuhteen heikkeneminen johtuu vanhushuoltosuhteen⁵ kasvusta, joka alkoi 2010-luvun taitteessa suurten ikäluokkien eläköityessä. Lapsihuoltosuhteessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. (Kuvio 3, Kuvio 4.)

⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkojulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/synt>

⁵ Vanhushuoltosuhte kuvaa vähintään 65-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäiseen eli 15–64-vuotiaaseen väestöön. Lapsihuoltosuhte kuvaa alle 15-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäisen 15–64-v.) väestön määrään.

Kuvio 3. Liperin väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhte, lapsihuoltosuhte ja vanhushuoltosuhte vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁶.

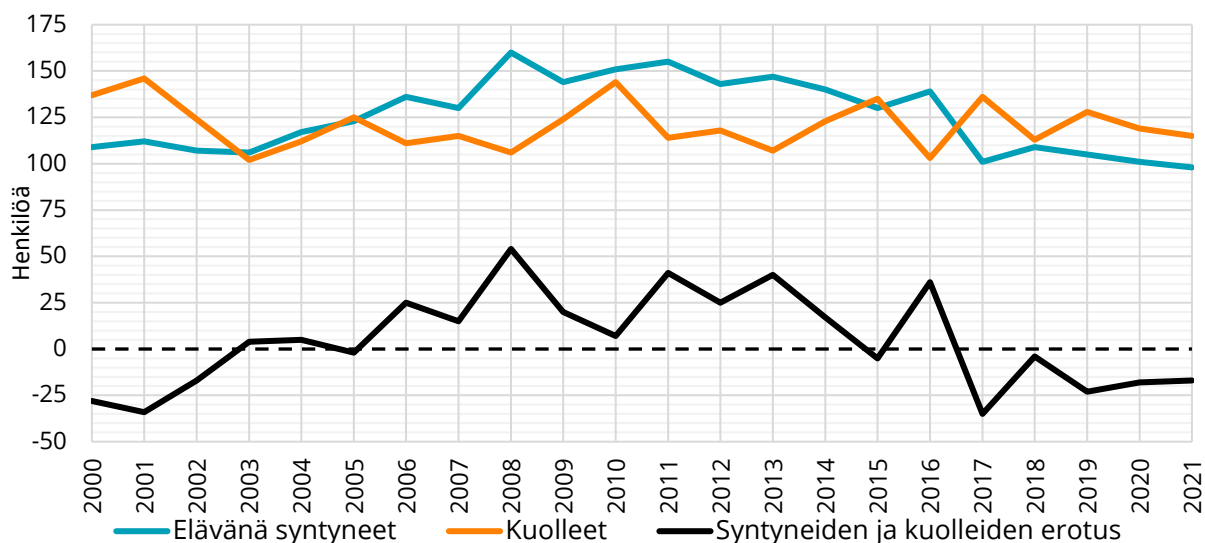
Kuvio 4. Liperin väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁷.

⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

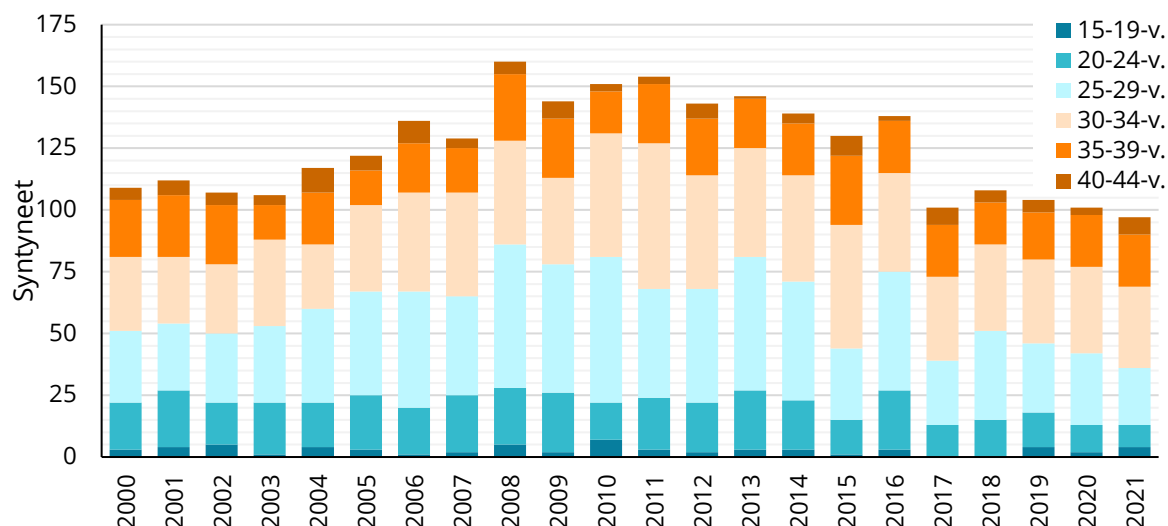
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS

Liperissä syntyi vuosina 2000–2021 yhteensä 2 800 lasta ja kuoli 2 700 henkilöä luonnollisen väestönkasvun ollessa noin sata henkilöä. Kuolleiden enemmisyys oli syntyvyyttä suurempaa 2000-luvun alkuvuosina ja uudelleen vuodesta 2017 lähtien. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Liperin luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet⁸.

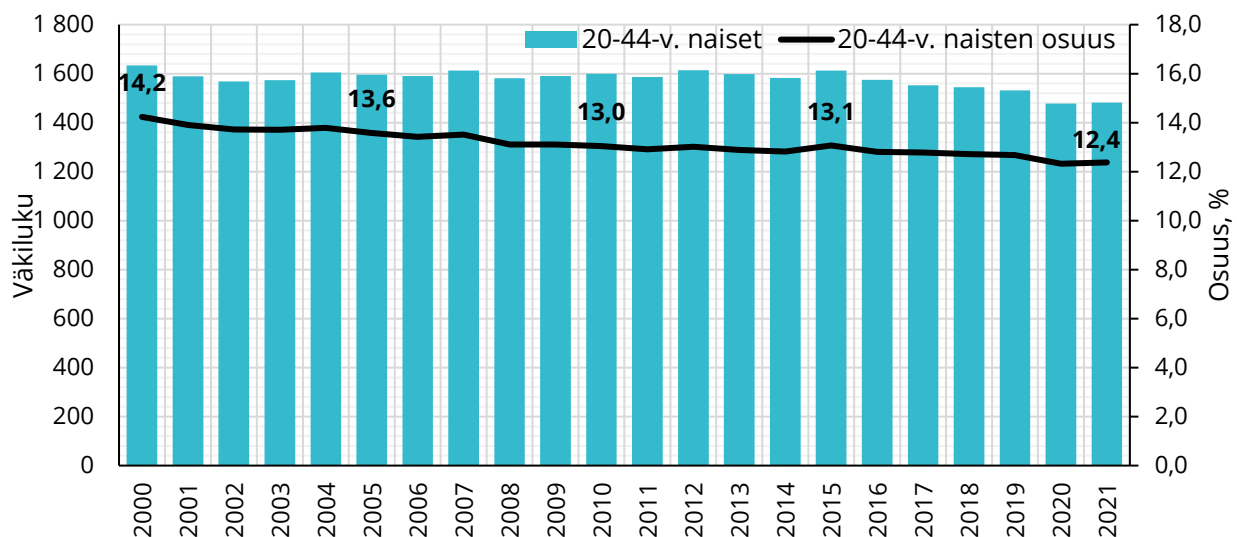
Liperissä syntyneiden lasten määrä kasvoi koko 2000-luvun ja oli korkeimmillaan 2010-luvun taitteessa, jolloin uusia liperiläisiä syntyi noin 150 vuodessa. Tämän jälkeen syntyvyys kääntyi loivaan laskuun. Vuonna 2017 syntyvyudessa tapahtui merkittävä pudotus sataan syntyneeseen vuodessa, mille tasolle vuosittainen syntyvyys myös on vakiintunut. Syntyvyyden laskuun on vaikuttanut 20–44-vuotiaiden naisten määrän vähentyminen erityisesti 2010-luvun puolivälin jälkeen. Vuosina 2000–2021 tämän ikäryhmän naisten määrä väheni noin 150:llä (–9 %), ja osuus väestöstä pienentyi 14:sta 12 prosenttiin. (Kuvio 6, Kuvio 7.)

Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Liperissä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁹.

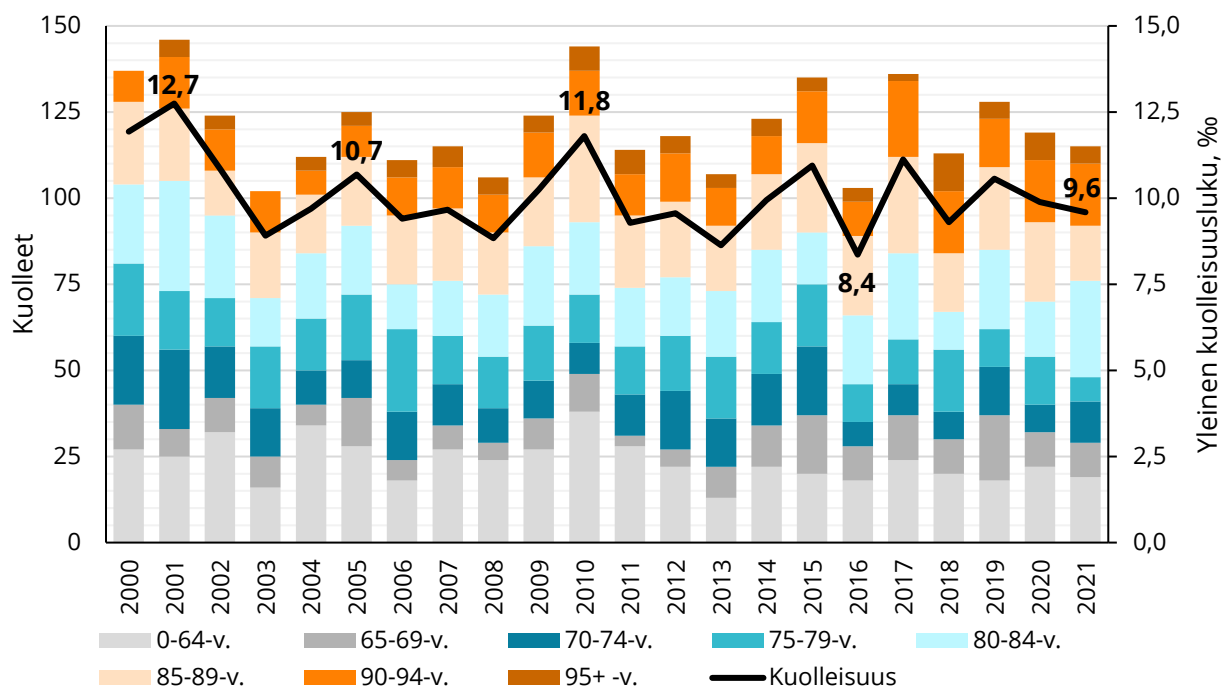
⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuol>

⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/synt>

Kuvio 7. 20-44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Liperin väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne¹⁰.

Liperiläisten kuolleisuudessa ei juuri tapahtunut muutoksia vuosina 2000–2021. Vuosittain kuoli reilut sata henkilöä ja yleinen kuolleisuusluku¹¹ vaihteli tarkasteluajanjaksolla kahdeksan promillen ja 13 promillen välillä. Ikäryhmittäin tarkasteltaessa on havaittavissa, että väestö vanhenee ja että väestön elinikä nousee. 2000-luvun alussa kuolleita oli määrällisesti eniten 70–89-vuotiaiden ryhmässä ja 2020-luvun taitteessa 80–94-vuotiaissa. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Liperissä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne¹².

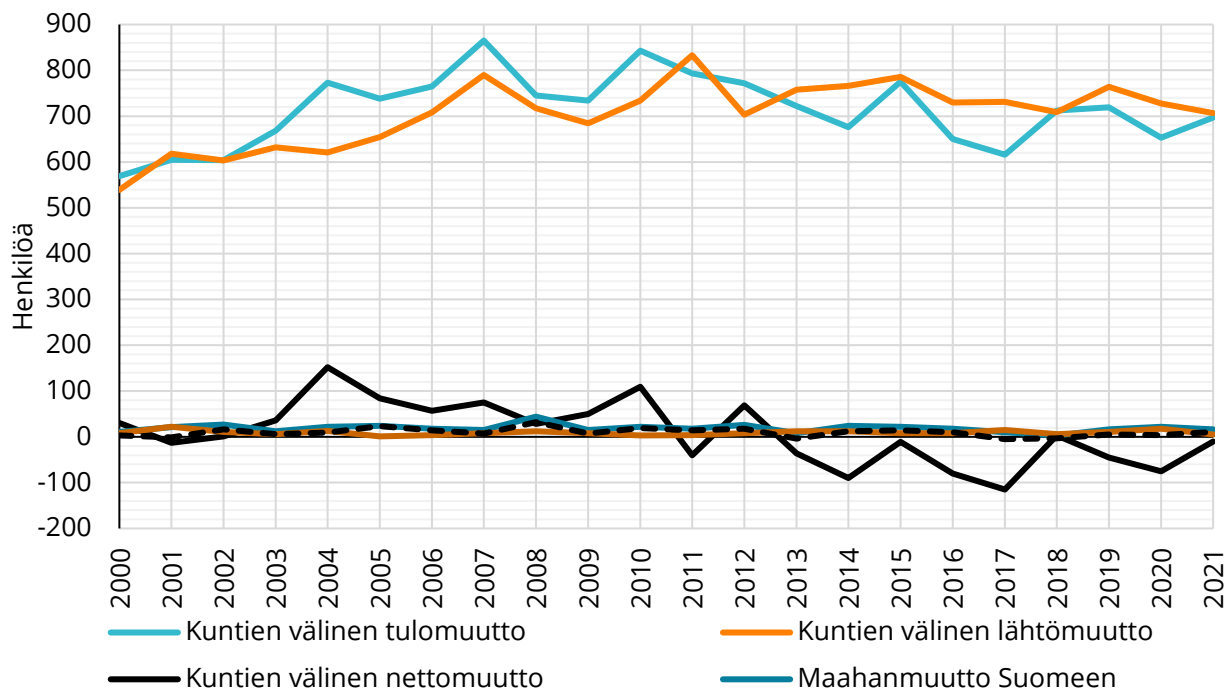
¹⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

¹¹ Yleinen kuolleisuusluku on väkilukuun suhteutettu tunnusluku, joka ilmoittaa kuolleiden määrän keskväkiluvun 1000 henkeä kohden.

¹² Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuol>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

2.4 MUUTTOLIIKE

Liperiin muutti vuosina 2000–2021 muualta Suomesta vajaat 15 700 henkilöä, ja muualle Suomeen muutti noin 15 500 henkilöä muuttovoiton ollessa 200 henkilöä. Vuosittaiset vaihtelut olivat kuitenkin suuria. Liperi oli muuttovoittokunta vuosina 2003–2012, minkä jälkeen kuntien välinen muuttoliike on ollut tappiollista. (Kuvio 9.)

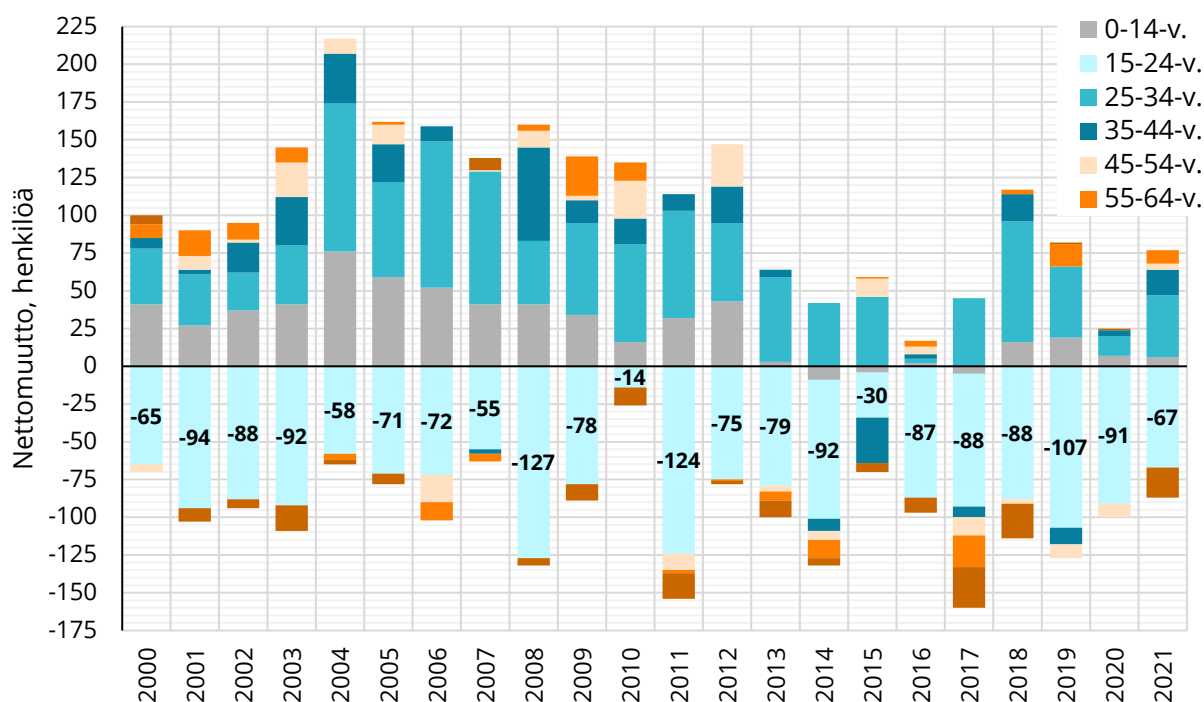
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Liperissä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹³.

Liperistä muualle Suomeen muuttaneista suurin osa oli nuoria. Vuosina 2000–2021 kuntien välisen muuton muuttotappio 15–24-vuotiaiden ryhmässä oli 1 750 henkilöä. Myös 65 vuotta täyttäneiden nettomuutto oli negatiivista (–175). Muissa ikäryhmissä nettomuutto oli positiivista. Eniten muuttovoittoa kertyi 25–34-vuotiaiden (1 150), alle 15-vuotiaiden (600) ja 35–44-vuotiaiden (250) ryhmissä. (Kuvio 10.)

Muuttajien pääasiallista toimintaa tarkastellaan tässä vuositason (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa). Vuosina 2010–2020 tulo- sekä lähtömuuttajista yli 40 prosenttia oli työllisiä. Tällä ajanjaksolla kuntaan muutti 3 750 työllistä ja kunnasta poismuuttaneista oli vuoden lopussa työllisinä 3 550 muuttovoiton ollessa noin 200 henkilöä. Työttömiä tulo- ja lähtömuuttajia molempia noin 1 050 henkilöä. Eläkeläisiä tulomuuttajia oli 550 ja lähtömuuttajia 650 muuttotappion ollessa reilut sata henkilöä. Opiskelijoita ja koululaisia tuli 850 ja lähti 1 450 nettomuuton ollessa noin –550 henkilöä. Lapsia Liperiin muutti 1 300 ja pois 1 150 muuttovoiton ollessa reilut sata lasta. Liperiin muutti tarkasteluajanjaksolla 70 miestä enemmän kuin naisia, mutta lähtijöissä naisia oli miltei sata enemmän kuin miehiä. Miesten osuus tulomuuttajista oli 50,5 prosenttia ja lähtömuuttajista 49,4 prosenttia. (Tilastokeskus, Muuttaneiden taustatiedot¹⁴.)

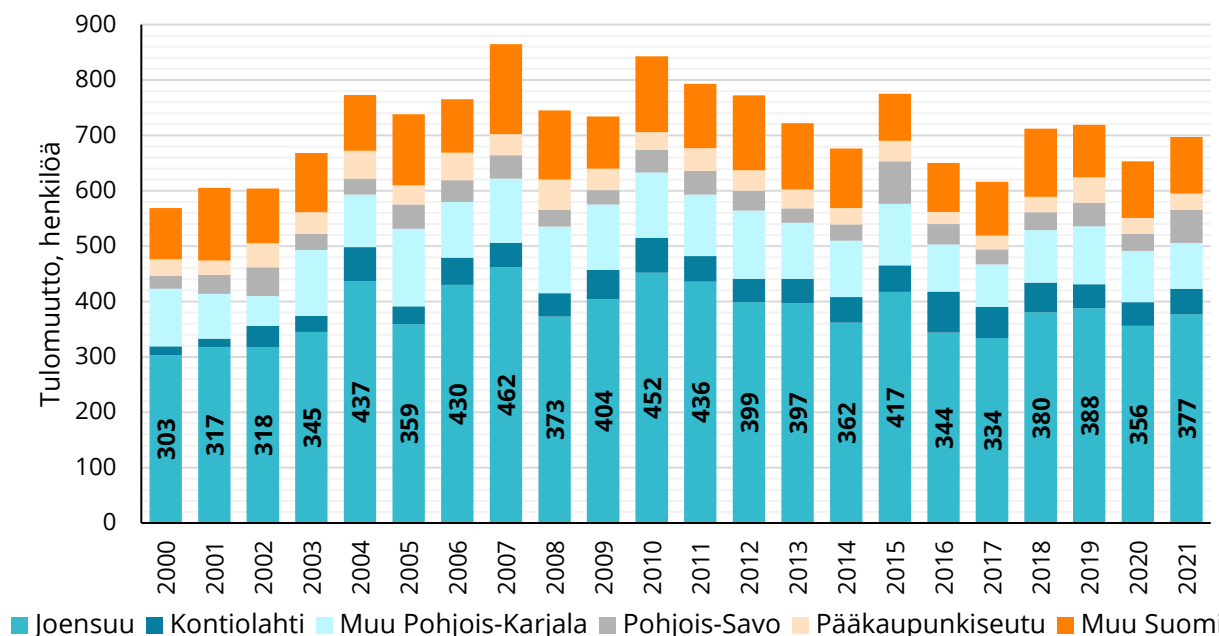
¹³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

¹⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_muuttaneet/index.html

Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Liperissä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁵.

Valtaosa Liperiin vuosina 2000–2021 muuttaneista hieman vajaasta 15 700 henkilöstä tuli lähialueilta. Tulomuuttajista 74 prosenttia muutti Pohjois-Karjalasta merkittävimpien yksittäisten lähtökuntien ollessa Joensuu (54 % muuttajista) ja Kontiolahti (6 % muuttajista). Pohjois-Savosta ja pääkaupunkiseudulta tuli kummastakin viisi prosenttia tulomuuttajista ja muualta Suomesta 16 prosenttia. (Kuvio 11.)

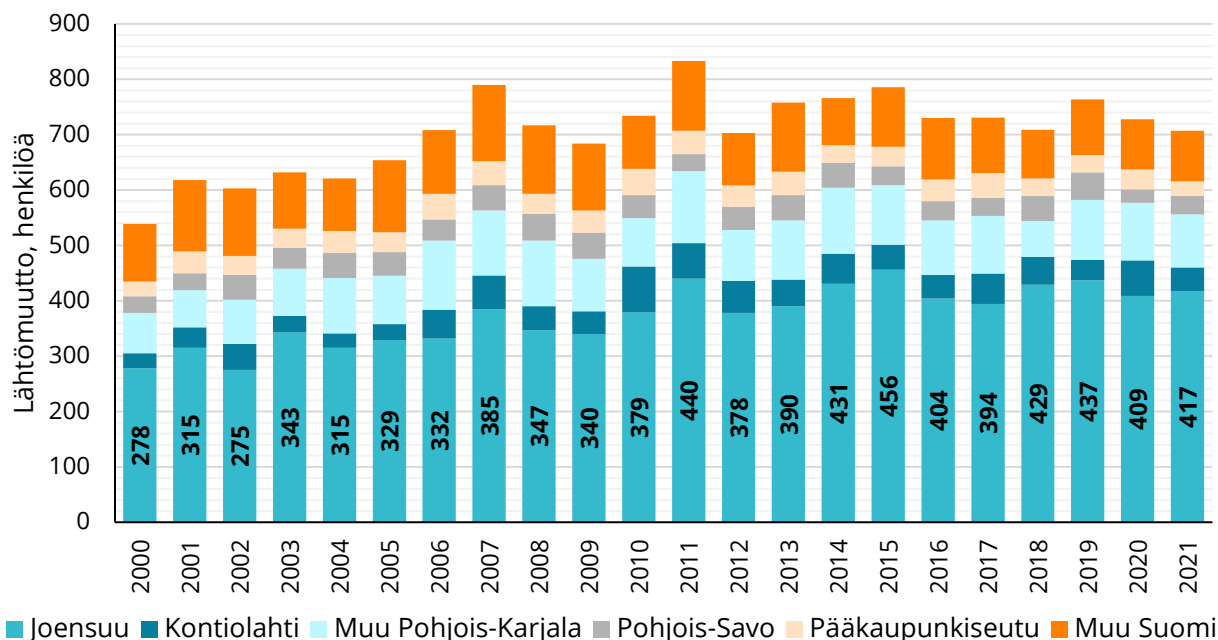

Kuvio 11. Tulomuutto Liperiin lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁶.

¹⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

¹⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

Lähtömuutto Liperistä suuntautui vuosina 2000–2021 samoille alueille kuin mistä sinne muutettiin. Liperistä lähteneistä 74 prosenttia muutti muualle Pohjois-Karjalaan. Suosituimmat yksittäiset muuttokohteet olivat Joensuu (53 % lähtömuuttajista) ja Kontiolahti (7 %). Pohjois-Savoon suuntasi kuusi prosenttia ja pääkaupunkiseudulle viisi prosenttia lähtömuuttajista. Muun maan osuus oli 15 prosenttia. (Kuvio 12.)

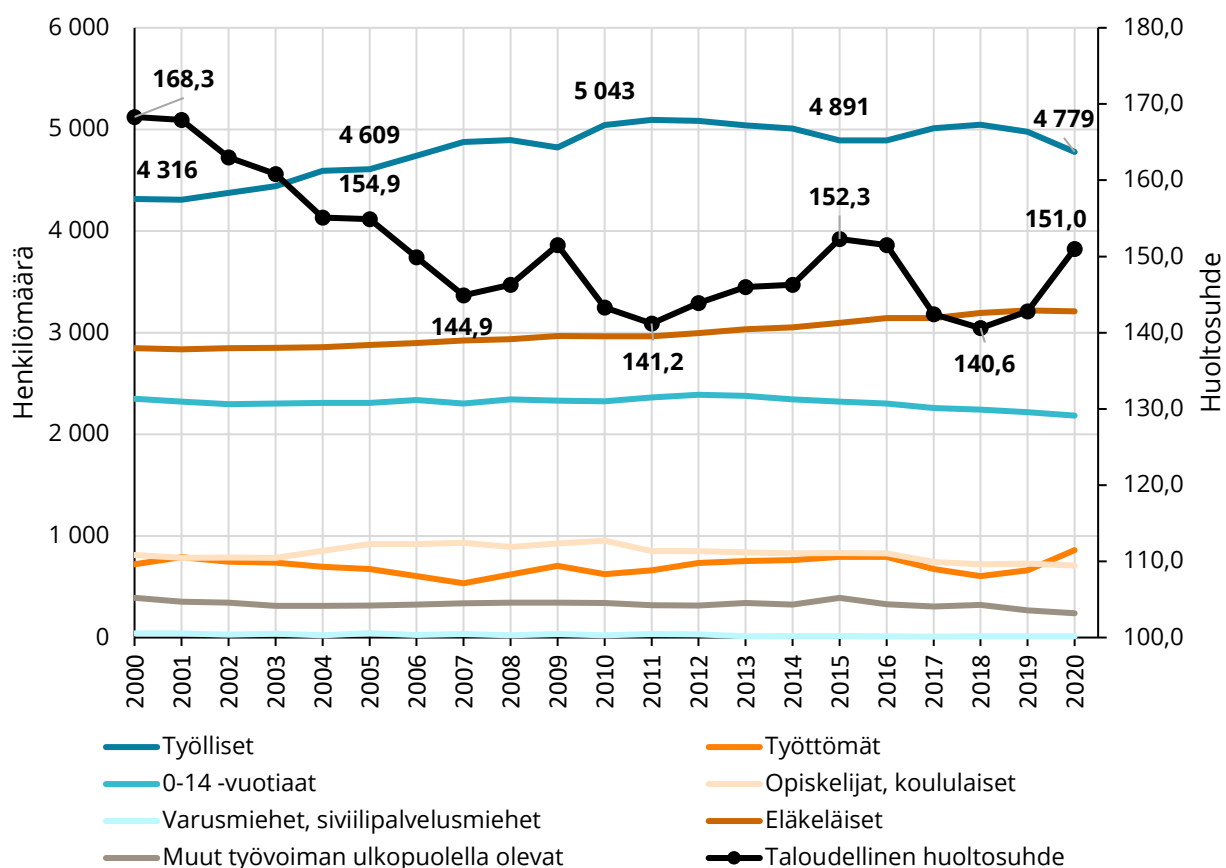
Kuvio 12. Lähtömuutto Liperistä tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁷.

2.5 PÄÄASIALLINEN TOIMINTA JA KOULUTUS

Väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan perusteella työvoimaan ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työvoimaan kuuluvat työlliset ja työttömät. Liperissä työllisten määrä kasvoi vuosina 2000–2021 noin 460 henkilöillä (11 %). Työttömien määrä vaihteli suhdanteiden mukaan. Eläkeläisten määrä kasvoi 13 prosentilla vuosina 2000–2020. Sen sijaan lasten (–7 %) ja koulu-ikäisten sekä opiskelijoiden (–13 %) määrät vähentyivät. Taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työtöntä ja työvoiman ulkopuolella olevaa on sataa työllistä kohti, laski 2000-luvun alussa, minkä jälkeen se on vaihdellut 140 ja 150 välillä työllisten määrän kehitystä seuraillen. (Kuvio 13.)

Vuonna 2020 Liperin työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaat) suurin ikäryhmä oli 55–64-vuotiaat, joiden osuus oli 26 prosenttia. Pienin ikäryhmä oli 20–24-vuotiaat (5 %). Työikäisten koulutusta tarkastellaan korkeimman suoritettun tutkinnon mukaisesti. Kaikista työikäisistä 31 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulutettujen osuus oli suurin 45–54-vuotiaiden (41 %) ja 35–44-vuotiaiden (39 %) ryhmissä. Enintään toisen asteen koulutuksen suorittaneita oli 20 vuotta täyttäneistä 56 prosenttia. Alle 20-vuotiaista lähes kaikki ovat vielä opiskelijoita ja siten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. 20 vuotta täyttäneistä työikäisistä kymmenen prosenttia oli ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Pelkästään perusasteen suorittaneiden osuus oli suurin 55–64-vuotiaissa, 11 prosenttia. (Taulukko 2.)

¹⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkopublication]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

Kuvio 13. Liperin väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti¹⁸.

Taulukko 2. Liperin 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritetun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne¹⁹.

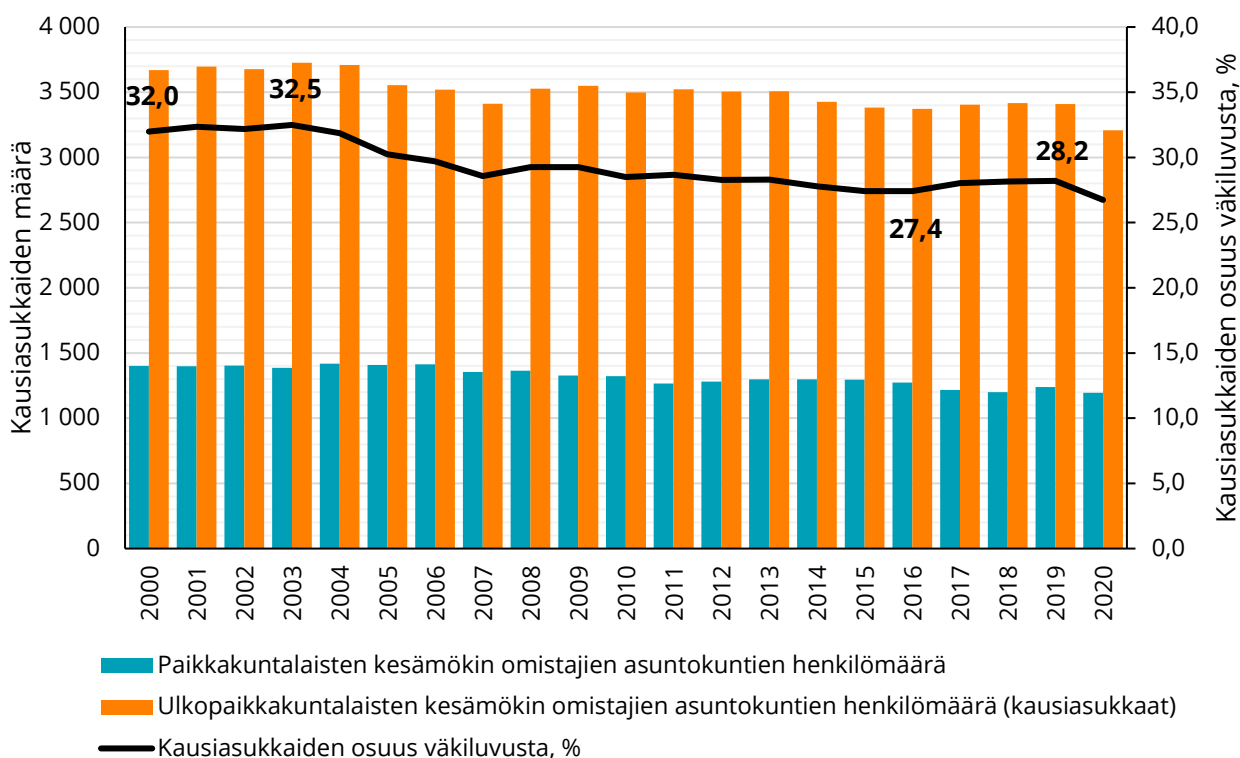
Koulutusaste	N	Ikäryhmä, %						
		15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–64	15–64
Toinen aste	3 721	9,9	78,2	63,3	52,8	49,7	56,0	52,3
Alin korkea-aste	577	0,0	0,0	0,0	1,3	15,4	17,7	8,1
Alempi korkea-aste	1005	0,0	1,4	22,7	24,5	14,5	6,5	14,1
Ylempi korkeakouluaste	548	0,0	0,3	5,2	12,2	10,5	7,4	7,7
Tutkijakoulutusaste	58	0,0	0,0	0,2	0,9	1,2	1,3	0,8
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	1199	90,1	20,1	8,7	8,3	8,6	11,2	16,9
Yhteensä N/%	7108	100	100	100	100	100	100	100

¹⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

¹⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutusrakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-4586. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 10.10.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/vkour>

2.6 KAUSIASUKKAAT

Liperin kausiasukkaiden (ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä) määrä vähentyi 261 henkilöllä (–7 %) vuosina 2000–2019. Tätä selittää se, että ulkopaikkakuntalaisten omistamien kesämökkien määrä vähentyi 229 mökillä (–12 %). Samanaikaisesti paikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä vähentyi 164 henkilöllä (–12 %), vaikka paikkakuntalaisten omistamien mökkien määrä pysyi lähes samana. Kausiasukkaiden suhde kunnan vakituiseen väestön määrään pienentyi 32 prosentista 28 prosenttiin vuosina 2000–2019. Vuonna 2020 Liperissä tilastoitujen kesämökkien ja sitä kautta kausiasukkaiden määrä vähentyi, mutta tähän vaikutti rakennusluokituksen tilastoinnin muutokset. Rakennusluokituksen tilastoinnin muutosten takia vuoden 2020 luvut eivät ole vertailukelpoisia aiempien kanssa²⁰. (Kuvio 14.)

Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituisten asukkaiden määrään Liperissä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²¹.

²⁰ Tilastokeskuksen rakennusten tilastoissa otettiin vuonna 2021 käyttöön Rakennusluokitus 2018. Uudessa luokituksessa kesämökkien laskentatapa uudistui, mikä selittää pudotuksen vuoden 2020 mökkimäärässä.

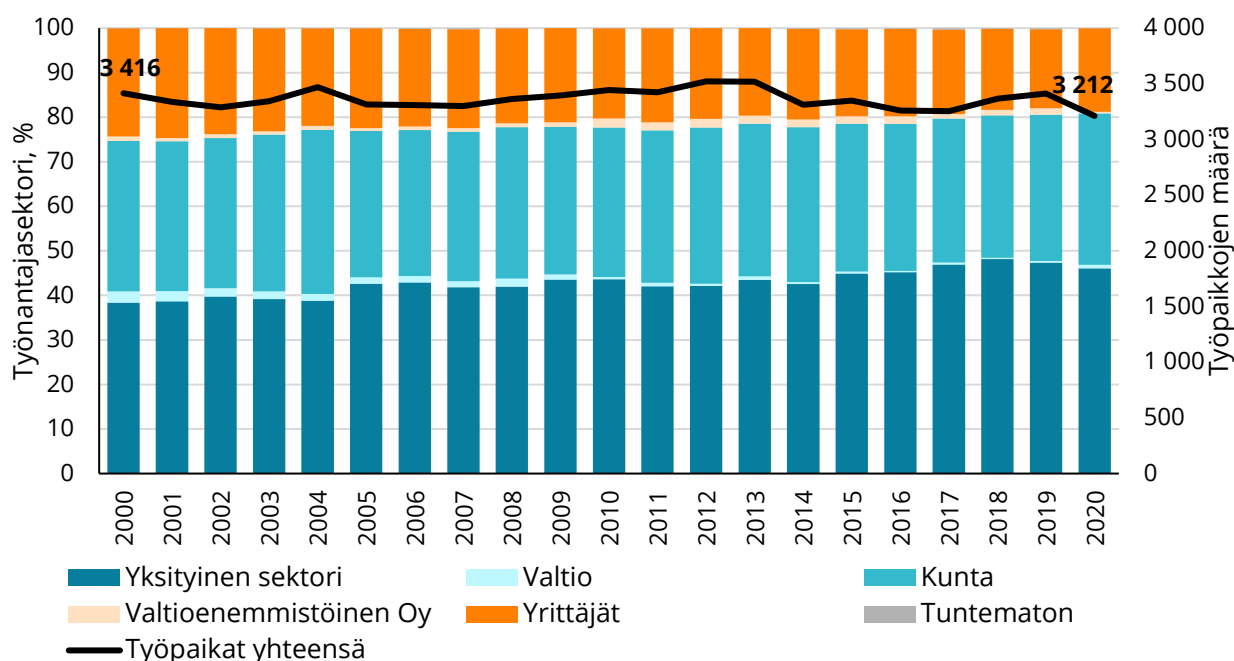
²¹ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

3 TYÖLLISTYMISSMAHDOLLISUUDET

3.1 TYÖPAIKAT

Työpaikkojen (alueella työssäkäyvien) määrä vähentyi Liperissä vuosina 2000–2020. Vuonna 2000 Liperissä oli 3 416 työpaikkaa, mutta vuoteen 2020 mennessä niiden määrä vähentyi 3 212:een. Työpaikkojen määrä vähentyi 20 vuodessa 200:lla (–6 %). Yrittäjien määrä vähentyi eniten, 228 yrittäjällä (28 %). Kuntasektorilta ja valtiolta vähentyi molemmista noin 60 työpaikkaa (6 %; 70 %). Valtioenemmistöisistä osakeyhtiöistä hävisi 22 työpaikkaa. Yksityisen sektorin työpaikat kasvoivat 170:llä (13 %). (Kuvio 15, Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto.)

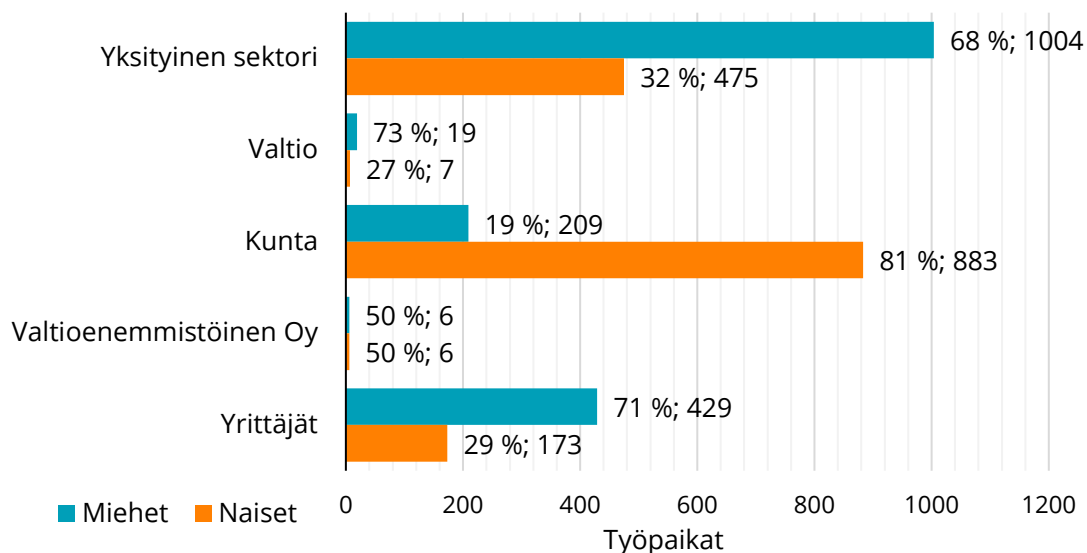
Liperissä työnantajasektoreiden osuuksissa ei ollut suuria muutoksia vuosina 2000–2020. Eniten kasvoi yksityisen sektorin osuus, 38 prosentista 46 prosenttiin. Kuntasektorin osuus pysyi ennallaan (34 %) työpaikkojen määrän vähenemisestä huolimatta. Muiden sektorien osuudet pienentyivät. Yrittäjien osuus pienentyi 24 prosentista 19 prosenttiin. Valtion ja valtioenemmistöisten osakeyhtiöiden osuudet pienentyivät noin prosenttiyksikön. (Kuvio 15.)

Kuvio 15. Liperin alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä sekä työnantajasektorien osuus työpaikoista vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²².

Liperin alueella työssäkäyvistä oli miehiä 52 prosenttia. Naisten työpaikat keskittyivät kuntasektorille ja yksityiselle sektorille. Miehet työllistyivät eniten yksityiselle sektorille ja yrittäjiksi. Alueella työssäkäyvien työnantajasektorit eriytyivät sukupuolen mukaan siten, että kuntasektori oli naisvaltainen (naisia 81 %) ja yksityinen sektori oli miesvaltainen (miehiä 68 %). Myös yrittäjistä suurin osa (71 %) oli miehiä. (Kuvio 16.)

²² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Kuvio 16. Liperin alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²³.

Valtaosa Liperin työpaikoista vuonna 2020 oli palvelualoilla. Palvelualojen työpaikkojen osuus oli 65 prosenttia Liperin työpaikoista. Alkutuotannon osuus oli kymmenen prosenttia, jalostuksen 23 prosenttia ja työpaikoista kahden prosentin toimiala oli tuntematon. Liperissä on kolme suurta työpaikkakeskittymää, Liperin kirkonkylä, Ylämylly sekä Välikangas, joissa vuonna 2020 sijaitsi 68 prosenttia kunnan reilusta 3 200 työpaikasta. Kirkonkylällä oli noin 800 työpaikkaa (25 % työpaikoista), Ylämyllyllä hieman yli 900 työpaikkaa (28 %) ja Välikankaalla reilut 450 työpaikkaa (14 %). Kirkonkylällä ja Ylämyllyllä valtaosa työpaikoista (yli 80 %) on palvelualoilla. Välikankaalla suurin osa työpaikoista (70 %) on jalostuksessa ja siellä sijaitsee 60 prosenttia Liperin teollisista työpaikoista. Näiden lisäksi merkittäviä työpaikkakeskittymiä olivat Käsämä (6 % työpaikoista) ja Viinijärvi (4 %). Myös niissä sijaitsevat työpaikat ovat pääasiassa palvelualoilla. Kunnan muiden osa-alueiden osuudet työpaikoista jäävät alle kahden prosentin. Iso osa niiden työpaikoista on alkutuotannossa. Työpaikoista 270:lle ei pystytty antamaan koordinaatteja, joten niitä ei ole sijoitettu millekään kunnan osa-alueelle. (Taulukko 3, Kartta 4.)

Vuosina 2010–2020 työpaikkojen määrä vähentyi koko Liperin alueella 232 työpaikalla eli seitsemällä prosentilla. Kunnan osa-alueiden välillä työpaikkojen määrien kehitys oli hyvin eriytynyttä. Liperin kirkonkylältä hävisi 159 työpaikkaa (–16 %), kun taas Ylämyllyllä työpaikkojen määrä kasvoi 68 (+8 %) ja Välikankaalla peräti 203 työpaikalla (+80 %). Käsämässä työpaikkojen määrä pienentyi 70:llä (–28 %), Salokylällä 26:lla (–38 %) ja Ahonkylällä 22:lla (–59 %). Kuudella kunnan osa-alueella työpaikkojen määrä kasvoi hiukan ja 12 osa-alueella vähentyi hieman. Vaikka työpaikkojen määrien muutokset olivat näillä alueilla varsin pieniä, olivat suhteelliset muutokset työpaikkojen pienen kokonaismäärän vuoksi huomattavia. Huustinvaaran alueelta hävisivät tarkastelujaksolla viimeisetkin työpaikat. (Kartta 4.)

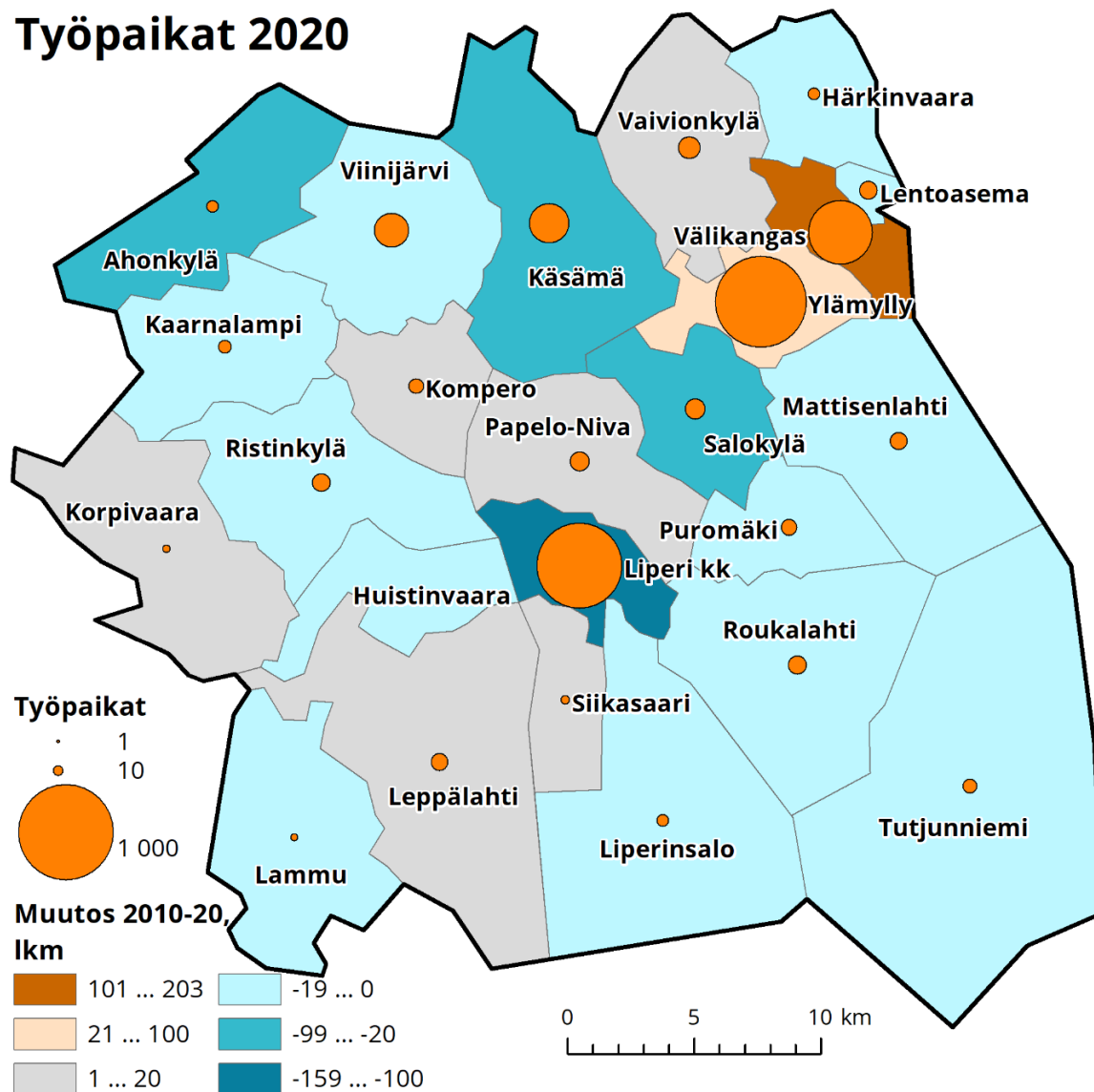
²³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Taulukko 3. Liperin työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁴.

Kunnan osa-alue	Työpaikat		Osuus alueen työpaikoista, %			
	N	%	Alkutuo- tanto	Jalostus	Palvelut	Tunte- maton
Yhteensä	3 212	100,0	10,4	22,9	65,0	1,8
Liperi kk.	808	25,2	2,1	15,5	82,4	0,0
Siikasaari	8	0,2	50,0	0,0	50,0	0,0
Liperinsalo	15	0,5	93,3	6,7	0,0	0,0
Papelo-Niva	39	1,2	43,6	48,7	7,7	0,0
Salokylä	43	1,3	51,2	25,6	23,3	0,0
Puromäki	29	0,9	44,8	10,3	44,8	0,0
Roukalahti	37	1,2	59,5	18,9	21,6	0,0
Tutjunniemi	20	0,6	45,0	15,0	40,0	0,0
Leppälahti	30	0,9	13,3	86,7	0,0	0,0
Lammu	5	0,2	80,0	20,0	0,0	0,0
Viinijärvi	127	4,0	11,0	18,9	70,1	0,0
Käsämä	177	5,5	13,0	14,7	72,3	0,0
Ahonkylä	15	0,5	66,7	26,7	6,7	0,0
Kaarnalampi	17	0,5	76,5	17,6	5,9	0,0
Kompero	23	0,7	91,3	4,3	4,3	0,0
Ristinkylä	34	1,1	47,1	11,8	41,2	0,0
Korpivaara	6	0,2	0,0	0,0	100,0	0,0
Huistinvaara	0	0,0				
Ylämylly	914	28,5	1,2	12,8	86,0	0,0
-Ylämylly	78	2,4	1,3	42,3	56,4	0,0
-Jyrinkylä	262	8,2	0,8	18,7	80,5	0,0
-Honkalampi	551	17,2	1,1	3,3	95,6	0,0
-Lammet	23	0,7	8,7	73,9	17,4	0,0
Mattisenlahti	31	1,0	22,6	32,3	45,2	0,0
Välikangas	456	14,2	5,5	69,7	24,8	0,0
Lentoasema	37	1,2	0,0	0,0	100,0	0,0
Vaivionkylä	57	1,8	21,1	33,3	45,6	0,0
Härkinvaara	14	0,4	7,1	21,4	71,4	0,0
Tuntematon	270	8,4	20,0	3,3	55,6	21,1

²⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Työpaikat 2020

Kartta 4. Liperin työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁵.

Taulukossa 4 esitetään Liperin työpaikkojen toimialajakauma vuoden 2019 lopussa. Siinä nostetaan esiin Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman (2022–2025) maakunnan elinkeinorakenteen avaintoimialat: metsäbiotalous, kaivannaisala, teknologiateollisuus, maatalous- ja elintarvikeala, matkailu ja luovat alat. Näiden painopistealojen yhteenlaskettu osuus Liperin työpaikoista vuonna 2019 oli 30 prosenttia. Lisäksi taulukossa on muita merkittävästi työllistäviä toimialoja. Terveys- ja sosiaalipalvelut on eniten työllistävä toimiala Liperissä.

Vuonna 2019 palvelualan työpaikoista 65 prosenttia oli naistyöpaikkoja, ja naistyöpaikoista 84 prosenttia oli palveluissa. Terveys- ja sosiaalipalveluissa naistyöntekijöiden osuus oli 88 prosenttia. Miesten työpaikat jakautuivat tasaisemmin eri toimialoille. Julkisen sektorin työpaikat ovat kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien takia samantyyppisiä kaikissa kunnissa, mutta yksityisen sektorin työpaikat, joissa enemmistö miehistä toimii, ovat eriytyneet toimialaltaan kunta ja -aluetasolla. Työmarkkinoiden sukupuolisegregaatio jäykistää työmarkkinoita ja myös vaikeuttaa osaavan työvoiman saatavuutta. (Taulukko 4.)

²⁵ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Taulukko 4. Liperin työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²⁶.

Toimiala	Työ- paikko- jen lkm.	Toimialan osuus työpai- koista, %	Toimialan osuus miesten työpai- koista, %	Toimialan osuus naisten työpai- koista, %	Naistyö- paikkojen osuus, %
Kaikki toimialat yhteensä	3 412	100,0	100,0	100,0	47,6
Metsätalous- ja teollisuus	92	2,7	4,5	0,7	12,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	47	1,4	2,3	0,3	10,6
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	45	1,3	2,2	0,4	13,3
Teknologia- ja materiaaliteollisuus	398	11,7	21,0	1,4	5,5
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	89	2,6	4,8	0,2	4,5
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	236	6,9	12,5	0,8	5,5
29 Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus	19	0,6	1,0	0,1	5,3
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	27	0,8	1,5		0,0
Kaivannaistoiminta ja -jalostus	17	0,5	0,9	0,1	5,9
B Kaivostoiminta ja louhinta	4	0,1	0,2		0,0
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	13	0,4	0,7	0,1	7,7
Matkailu	108	3,2	1,1	5,4	81,5
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	108	3,2	1,1	5,4	81,5
Ruoka	341	10,0	12,7	7,0	33,4
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	282	8,3	10,7	5,5	31,9
10 Elintarvikkeiden valmistus	54	1,6	1,7	1,5	44,4
Muu jalostus	341	10,0	17,9	1,3	6,2
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	1	0,0	0,1		0,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	13	0,4	0,6	0,1	15,4
F Rakentaminen	327	9,6	17,2	1,2	5,8
Palvelut	2 115	62,0	41,9	84,2	64,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	222	6,5	6,1	7,0	50,9
H Kuljetus ja varastointi	228	6,7	11,2	1,7	11,8
J Informaatio ja viestintä	34	1,0	1,5	0,4	20,6
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	15	0,4	0,3	0,6	60,0
L Kiinteistöalan toiminta	24	0,7	0,5	0,9	62,5
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	83	2,4	3,1	1,7	33,7
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	137	4,0	3,0	5,1	60,6
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	63	1,8	1,7	2,0	52,4

²⁶ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

P Koulutus	299	8,8	4,0	14,0	76,3
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	809	23,7	5,6	43,6	87,5
R Taiteet, viihde ja virkistys	51	1,5	1,4	1,6	51,0
S Muu palvelutoiminta	62	1,8	1,0	2,7	71,0
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	23	0,7	0,6	0,7	52,2
X Toimiala tuntematon	65	1,9	1,8	2,0	50,8

Yritysten henkilöstömääriä ja liikevaihtoa tarkastellaan Liperin kaikkien päätoimialojen (kirjaintaso) ja tärkeimpien 2-numerotasoisten toimialojen osalta. Vuonna 2020 Liperissä toimi 860 yritystä, joilla oli yhteensä 866 toimipaikkaa. Toimipaikoista 40 prosentissa (343) harjoitettiin alkutuotantoa. Näistä toimipaikoista kaksi kolmasosaa toimi kasvinviljelyn ja kotieläintalouden ja kolmasosa metsätalouden ja puunkorjuun piirissä. Seuraavaksi eniten Liperissä oli rakentamisen sekä tukku- ja vähittäiskaupan toimipaikkoja. Henkilöstömäärällä mitattuna Liperissä toimivat yritykset ovat pieniä, sillä vuonna 2020 niissä oli henkilöstöä keskimäärin 2,1 henkilöä toimipaikkaa kohden. Liperissä yritysten toimipaikoissa työskenteli yhteensä 1776 henkilöä. Eniten henkilöstöä oli teollisuudessa ja rakentamisessa, joissa työskenteli lähes puolet Liperin yritysten toimipaikkojen henkilöstöstä. Näiden lisäksi yksityisen sektorin merkittäviä työllistäjiä olivat myös maa- ja metsätalous, kuljetus ja varastointi sekä tukku- ja vähittäiskauppa. (Taulukko 5.)

Vuonna 2020 Liperissä toimivien yritysten toimipaikkojen yhteenlaskettu liikevaihto oli 313,5 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta 34 prosenttia syntyi teollisuudessa. Yritysten toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli noin 362 000 euroa. Henkilöstömäärään suhteutettuna liikevaihto oli suurinta kiinteistöalan toiminnassa (873 000 €). Liperissä yritysten toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli 176 000 euroa työntekijää kohden. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Liperissä toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁷. (= salattu tieto)

Toimiala	Toimi- paik- koja	Henki- löstön lkm.	Liike- vaihto 1 000 €	Henki- löstö/ toimip.	Liike- vaihto/ toimip. 1 000 €	Liike- vaihto/ hlö 1 000 €
Toimialat yhteensä *)	866	1 776	313 495	2,1	362,0	176,2
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	343	268	6 330	0,8	18,5	23,6
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	226	202	0	0,9	0,0	0,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	113	64	5 731	0,6	50,7	89,5
03 Kalastus ja vesiviljely	4	2	599	0,5	149,8	299,5
B Kaivostoiminta ja louhinta	2	.	.	.	.	.
C Teollisuus	54	499	106 195	9,2	1966,6	212,8
10 Elintarvikkeiden valmistus	8	49	9 213	6,1	1151,6	188,0
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	10	82	14 871	8,2	1487,1	181,4
33 Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	12	30	4 033	2,5	336,1	134,4
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	3	.	.	.	.	.
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	9	1	620	0,1	68,9	620,0
F Rakentaminen	99	359	79 662	3,6	804,7	221,9
41 Talonrakentaminen	28	191	52 342	6,8	1869,4	274,0
42 Maa- ja vesirakentaminen	9	58	9 644	6,4	1071,6	166,3
43 Erikoistunut rakennustoiminta	62	110	17 676	1,8	285,1	160,7
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	79	191	61 757	2,4	781,7	323,3
45 Moottoriajoneuvojen tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus	19	34	7 726	1,8	406,6	227,2
46 Tukkukauppa	17	51	16 189	3,0	952,3	317,4
47 Vähittäiskauppa	43	107	37 842	2,5	880,0	353,7
H Kuljetus ja varastointi	63	194	28 660	3,1	454,9	147,7
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	21	49	4 612	2,3	219,6	94,1
J Informaatio ja viestintä	18	23	2 645	1,3	146,9	115,0
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	10	15	0	1,5	0,0	0,0
L Kiinteistöalan toiminta	30	8	6 988	0,3	232,9	873,5
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	53	50	5 072	0,9	95,7	101,4
N Hallinto- ja tukipalvelustoiminta	19	20	1 606	1,1	84,5	80,3
P Koulutus	5	3	233	0,6	46,6	77,7
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	24	77	5 621	3,2	234,2	73,0
R Taiteet, viihde ja virkistys	11	8	809	0,7	73,5	101,1
S Muu palvelustoiminta	23	11	1 252	0,5	54,4	113,8

*) Liikevaihtoon yhteensä sisältää myös toimipaikat, joista tiedot salattu

²⁷ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

Kunnassa olevien työpaikkojen jakautumista eri yrityskokoluokkiin kuvataan keskittymistilastolla. Työpaikkojen jakautuminen eri yrityskokoluokkiin kuvaa yritysten roolia työllistäjinä sekä esimerkiksi sitä, kuinka riippuvainen kunnan työllisyystilanne on muutamasta suuresta työllistäjästä. Yrityksen kokoluokka ilmaisee sen kaikkien toimipaikkojen (myös muissa kunnissa ja maissa) yhteenlasketun henkilöstömäärän. Henkilöstön lukumäärä -sarakkeessa on ilmoitettu Liperissä sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstömäärä. Liperin työllisyystilanne ei ole riippuvainen pelkästään Liperissä toimivista yrityksistä, sillä yli 60 prosenttia Liperissä asuvista työllisistä käy työssä muissa kunnissa. Liperissä suuryritysten (250– henkilöä) työpaikat ovat jakautuneet useisiin yrityksiin, joissa työskenteli 21 prosenttia yritysten henkilöstöstä. Keskisuurissa (50–249 henkilöä) yrityksissä työskenteli 11 prosenttia kaikkien yritysten henkilöstöstä. Vuonna 2020 Liperissä toimineista yrityksistä suurin osa oli pieniä mikroyrityksiä (alle 10 henkilöä), joissa toimi 44 prosenttia yritysten henkilöstöstä. Pienissä (10–49 henkilöä) yrityksissä toimi 25 prosenttia yritysten henkilöstöstä. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Liperin yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁸.

Yrityksen koko henkilöstömäärän mukaan	Yritysten lukumäärä	Toimipaikkojen lukumäärä	Henkilöstön lukumäärä yhteensä	Osuus henkilöstöstä, %
0	409	409	38	2
1	249	249	228	13
2	65	65	127	7
3–4	49	49	157	9
5–9	34	35	225	13
10–19	21	21	254	14
20–49	10	10	182	10
50–99	4	4	78	4
100–149	3	3	126	7
150–199	1	1	0	0
200–249				
250–499	4	4	202	11
500–999	4	5	60	3
1000–	7	11	103	6
Yhteensä	860	866	1 780	100

Kunnan työpaikkaomavaraisuus kuvaa alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) ja alueella asuvien työllisten välistä määrällistä suhdetta²⁹. Kun työpaikkaomavaraisuus on yli sata, alueella on enemmän työpaikkoja kuin työllisiä. Vuonna 2019 Liperin työpaikkaomavaraisuusaste oli alhainen, vain 68,6 prosenttia. Naisten työpaikkaomavaraisuusaste (66,1 %) oli matalampi kuin miesten (70,9 %). Liperin työpaikkaomavaraisuusaste oli suurta muiden laitteiden ja koneiden valmistuksessa (114 %) ja kasvinviljelyssä ja kotieläintaloudessa (107 %). (Taulukko 7.)

²⁸ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

²⁹ Työpaikkaomavaraisuusaste=alueella työssäkäyvät/alueella asuvat työlliset *100

Taulukko 7. Liperin työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit³⁰.

Toimiala	Työlliset, lkm.	Työpaikat, lkm.	Työpaikkaomavaraisuusaste, %		
			Yht.	Miehet	Naiset
Kaikki toimialat yhteensä	4 977	3 412	68,6	70,9	66,1
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	342	334	97,7	94,5	106,7
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	263	282	107,2	103,2	116,9
02 Metsätalous ja puunkorjuu	74	47	63,5	66,7	45,5
03 Kalastus ja vesiviljely	5	5	100,0	125,0	0,0
B Kaivostoiminta ja louhinta	19	4	21,1	25,0	0,0
C Teollisuus	822	510	62,0	69,3	32,5
10 Elintarvikkeiden valmistus	69	54	78,3	78,9	77,4
13 Tekstiilien valmistus	20	2	10,0	0,0	25,0
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	45	45	100,0	97,5	120,0
18 Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	39	0	0,0	0,0	0,0
22 Kumi- ja muovituotteiden valmistus	89	9	10,1	13,6	0,0
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	29	13	44,8	46,2	33,3
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	190	89	46,8	54,8	11,4
26 Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	27	0	0,0	0,0	0,0
27 Sähkölaitteiden valmistus	15	0	0,0	0,0	0,0
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	207	236	114,0	116,8	81,3
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	41	27	65,9	69,2	0,0
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	11	1	9,1	14,3	0,0
E Vesihuolto, jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	43	13	30,2	30,6	28,6
F Rakentaminen	388	327	84,3	86,3	61,3
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	511	222	43,4	38,8	49,1
H Kuljetus ja varastointi	235	228	97,0	97,6	93,1
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	138	108	78,3	90,9	75,9
J Informaatio ja viestintä	88	34	38,6	50,0	20,6
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	44	15	34,1	35,3	33,3
L Kiinteistöalan toiminta	37	24	64,9	60,0	68,2
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	197	83	42,1	45,8	36,4
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	245	137	55,9	55,1	56,5
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	216	63	29,2	33	26,4
P Koulutus	364	299	82,1	70,3	86,7
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	1013	809	79,9	109,8	76,9
R Taiteet, viihde ja virkistys	69	51	73,9	71,4	76,5
S Muu palvelutoiminta	106	62	58,5	94,7	50,6
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	24	23	95,8	91,7	100
X Toimiala tuntematon	65	65	100	100	100

³⁰ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

Liperin alueella työssäkäyvistä 54 prosenttia oli liperiläisiä, joten hieman alle puolet oli ulkopaikkakuntalaisia vuonna 2020. Sisäänpendelöijistä enemmistö oli Joensuusta. Seuraavaksi eniten Liperissä käytiin työssä Kontiolahdelta, Outokummusta ja Polvijärveltä. Lukumääräisesti eniten ulkopaikkakuntalaisia työskenteli terveys- ja sosiaalipalvelujen (367), teollisuuden (275), rakentamisen (175) ja koulutuksen (170) toimialoilla. Suurin ulkopaikkakuntalaisten työntekijöiden osuus oli kuljetuksen ja varastoinnin (69 %), teollisuuden (65 %) ja koulutuksen (61 %) toimialoilla. Suurimmalla osalla Liperin toimialoista ulkopaikkakuntaiset muodostavat merkittävän osan työvoimasta. (Taulukko 8.)

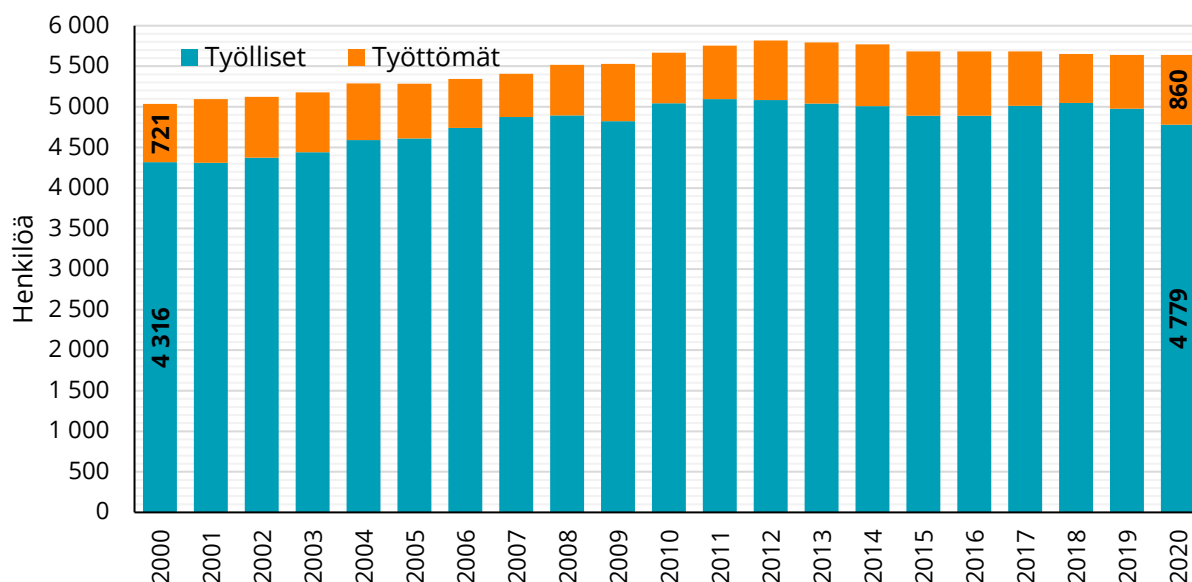
Taulukko 8. Liperin alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³¹. (prosenttia alueella työssäkäyvistä)*

Toimiala	Liperi	Sisäänpendelöijät						Yht.	%*
		Joensuu	Kontiolahti	Outokumpu	Polvijärvi	Muut kunnat			
Yhteensä	1 738	906	180	74	68	246	1 474	45,9	
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	286	28	3	2	1	13	47	14,1	
B Kaivostoiminta ja louhinta	2	0	0	0	0	0	0	0,0	
C Teollisuus	149	175	39	6	20	35	275	64,9	
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	0	1	1	0	0	0	2	100,0	
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	11	0	0	0	0	0	0	0,0	
F Rakentaminen	120	83	25	4	4	59	175	59,3	
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	124	57	16	2	8	10	93	42,9	
H Kuljetus ja varastointi	58	50	17	2	5	54	128	68,8	
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	47	27	4	2	2	6	41	46,6	
J Informaatio ja viestintä	19	14	1	0	0	2	17	47,2	
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	9	5	2	0	0	0	7	43,8	
L Kiinteistöalan toiminta	8	3	0	0	0	0	3	27,3	
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	56	16	5	3	0	3	27	32,5	
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	115	8	0	3	0	3	14	10,9	
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	41	24	5	2	2	22	55	57,3	
P Koulutus	110	129	17	14	4	6	170	60,7	
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	415	258	35	29	20	25	367	46,9	
R Taiteet, viihde ja virkistys	28	13	2	1	0	5	21	42,9	
S Muu palvelutoiminta	52	15	8	4	2	3	32	38,1	
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	31	0	0	0	0	0	0	0,0	
Tuntematon	57	0	0	0	0	0	0	0,0	

³¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

3.2 TYÖVOIMA

Liperissä asui vuoden 2020 lopussa pääasiallisen toiminnan mukaan 5 600 työvoimaan kuuluvaa henkilöä. Heistä 4 800 oli työllisiä ja 850 työttömiä. Työvoima kasvoi vuodesta 2000 600 henkilöllä (12 %). Työllisten määrä nousi 11:llä ja työttömien 19 prosentilla. (Kuvio 17.)

Kuvio 17. Liperissä asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³².

Liperin työllisestä työvoimasta 87 prosenttia oli palkansaajia vuonna 2019. Neljä prosenttia oli maa- ja metsätalousyrittäjiä ja yhdeksän prosenttia muiden alojen yrittäjiä. Työllisistä 49 prosenttia oli naisia. Miehet olivat naisia useammin ammattiasemaltaan yrittäjiä. Työllisistä miehistä toimi yrittäjinä 18 prosenttia ja työllisistä naisista kahdeksan prosenttia. Myös palkansaajanaisten ja -miesten sosioekonomisessa asemassa oli eroja. Naisista suurin osa oli toimihenkilöitä ja miehistä työntekijöitä. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Liperin työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³³.

Työllisten ammattiasema	Työllisten määrä	Osuus työllisistä, %		
		Kaikista	Naisista	Miehistä
Yrittäjät	655	13,2	7,9	18,3
- Maa- ja metsätalousyrittäjät	220	4,4	2,2	6,5
- Muut yrittäjät	435	8,7	5,7	11,7
Palkansaajat	4 322	86,8	92,1	81,7
Työlliset yhteensä	4 977	100,0	100,0	100,0
Palkansaajien sosioekonominen asema	Palkansaajien määrä	Osuus työllisistä, %	Osuus palkansaajista, %	
			Naisista	Miehistä
- Ylemmät toimihenkilöt	807	16,2	19,8	17,5
- Alemmat toimihenkilöt	1 834	36,8	60,3	22,8
- Työntekijät	1 627	32,7	18,5	58,6
- Tuntematon	54	1,1	1,4	1,1
Palkansaajat yhteensä	4 322	86,8	100,0	100,0

³² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

³³ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

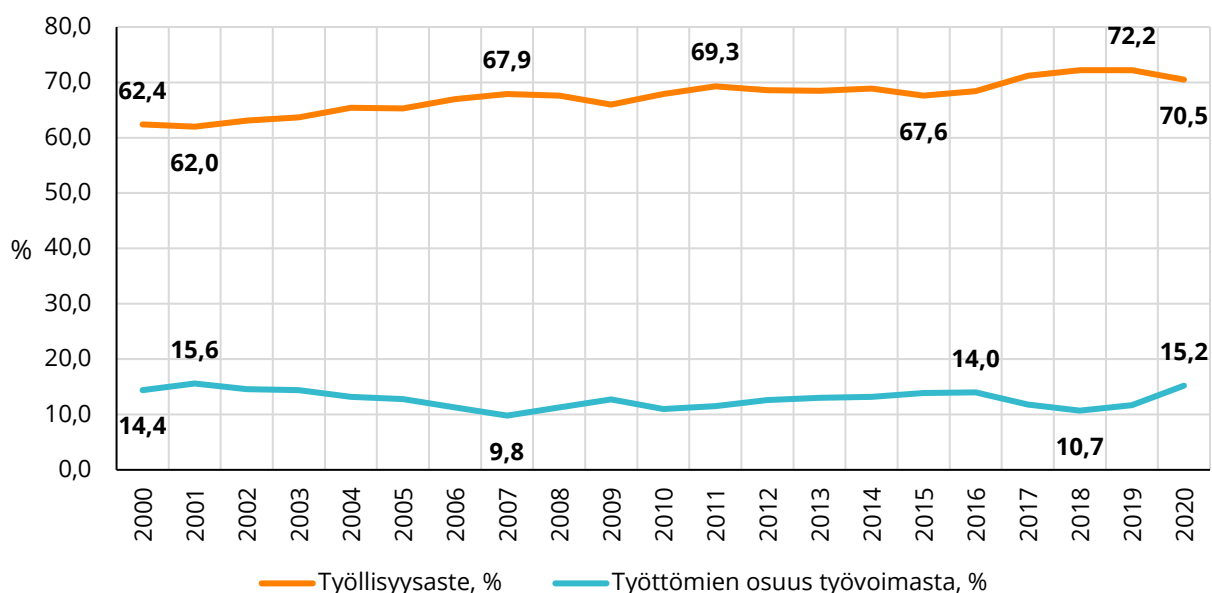
Vuonna 2020 Liperin työllisistä joka viides työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa. Seuraavaksi eniten liperiläisiä työllistivät teollisuus (15 %) sekä tukku- ja vähittäiskauppa (10 %). Myös rakentaminen (7 %), koulutus (7 %), maa- ja metsätalous (7 %) olivat tärkeitä työllistäjiä. Liperin työllisestä työvoimasta 40 prosenttia oli korkeakoulutettuja. Toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli 55 prosenttia ja kuusi prosenttia oli vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Eniten korkeakoulutettuja työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa (510), koulutuksessa (265), teollisuudessa (190) sekä julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa (144). Korkeakoulutettujen osuus oli suurinta koulutuksen (76 %), rahoitus- ja vakuutustoiminnan (72 %) sekä julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (69 %) toimialoilla. Myös kuuden muun toimialan työntekijöistä vähintään puolet oli korkeakoulutettuja. Muilla aloilla enemmistö oli korkeintaan toisen asteen koulutuksen suorittaneita. Eniten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevia työllisiä oli teollisuuden, rakentamisen, tukku- ja vähittäiskaupan sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen toimialoilla. Suhteellisesti eniten vain perusasteen suorittaneita työskenteli kaivostoiminnan (31 %), kotitalouksien toiminnan työnantajina (26 %) maa-, metsä- ja kalatalouden (10 %) sekä kuljetuksen ja varastoinnin (10 %) toimialoilla. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Liperin työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³⁴.

Toimiala	Koulutusaste, %				Yhteensä	
	Toi- nen aste	Alin / alempi korkea- aste	Ylempi korkea- /tutkija- koul. aste	Vain perus- aste	N	%
Yhteensä	55,3	27,8	11,0	5,8	4 779	100,0
A Maa-, metsä- ja kalatalous	68,0	17,4	5,0	9,6	322	6,7
B Kaivostoiminta ja louhinta	53,8	7,7	7,7	30,8	13	0,3
C Teollisuus	67,7	19,9	6,0	6,4	733	15,3
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	40,0	40,0	20,0	0,0	15	0,3
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesi- huolto, jätehuolto	65,8	21,1	7,9	5,3	38	0,8
F Rakentaminen	75,7	15,1	0,3	8,9	358	7,5
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	64,0	26,8	2,7	6,5	489	10,2
H Kuljetus ja varastointi	79,9	9,3	0,5	10,3	214	4,5
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	82,1	13,7	0,0	4,3	117	2,4
J Informaatio ja viestintä	35,1	42,3	18,6	4,1	97	2,0
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	26,1	58,7	13,0	2,2	46	1,0
L Kiinteistöalan toiminta	58,5	36,6	0,0	4,9	41	0,9
M Ammatil., tieteel. ja tekn. toiminta	32,1	48,4	16,8	2,6	190	4,0
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	69,3	20,7	1,6	8,4	251	5,3
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	27,9	44,9	24,3	2,8	247	5,2
P Koulutus	21,9	19,4	56,1	2,6	351	7,3
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	46,0	41,8	9,3	2,9	998	20,9
R Taiteet, viihde ja virkistys	45,6	35,3	11,8	7,4	68	1,4
S Muu palvelutoiminta	44,7	25,2	23,3	6,8	103	2,2
T Kotital. toiminta työnantajina	67,7	6,5	0,0	25,8	31	0,6
Tuntematon	57,9	24,6	7,0	10,5	57	1,2

³⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Liperin työllisyysaste parantui koko tarkasteluajanjakson. Alin työllisyysaste (62,0 %) oli vuonna 2001 ja korkein (72,2 %) vuosina 2018 ja 2019. Liperissä työttömien osuus työvoimasta oli Pohjois-Karjalan keskimääräistä tasoa alhaisempi. Työttömien osuus työvoimasta oli korkein (15,6 %) vuonna 2001. Sen jälkeen työttömyys vähentyi yhtäjaksoisesti vuoteen 2007, jolloin työttömiä oli 9,8 prosenttia työvoimasta. 2010-luvulla työttömien osuus työvoimasta nousi jälleen yli kymmeneen prosenttiin. Koronapandemian aikaan vuonna 2020 työttömyys oli lähes neljä prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2019. (Kuvio 18.)

Kuvio 18. Liperin työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta³⁵ vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Kuntien avainluvut³⁶.

Työ- ja elinkeinoministerin työnvälitystilaston mukaan lokakuussa 2022 Liperissä oli 508 työttöntä työnhakijaa, mikä oli vähemmän kuin samana ajankohtana edellisenä vuonna. Lokakuussa 2022 työttömien osuus työvoimasta oli 9,0 prosenttia, joten työttömien osuus työvoimasta vähentyi yhden prosenttiyksiköllä vuotta aiempaan verrattuna. Koko Pohjois-Karjalassa työttömien osuus työvoimasta oli 11,8 prosenttia. Lokakuussa 2022 Liperissä työttömistä oli miehiä 59 prosenttia ja pitkäaikaistyöttömiä 40 prosenttia. Työvoimapalveluissa oli 4,5 prosenttia työvoimasta, ja aktivointiaste³⁷ (33,2 %) oli samalla tasolla kuin koko Pohjois-Karjalassa (33,2 %). (Taulukko 11.)

³⁵ Työllisyysaste on 18–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä. Työvoimaan kuuluvat 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat työllisiä tai työttömiä. Vuodesta 2005 lähtien työllisten alaikäraja on ollut 18 vuotta. Aikasarjan vertailukelpoisuuden vuoksi työttömien osuus työvoimasta on laskettu tässä 18–74-vuotiaasta väestöstä. Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.

³⁶ <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

³⁷ Aktivointiaste = TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työttömien työnhakijoiden ja TE-hallinnon palveluissa olevien summasta

Taulukko 11. Työttömyys Liperissä lokakuussa 2020, 2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työnvälitystilasto³⁸.

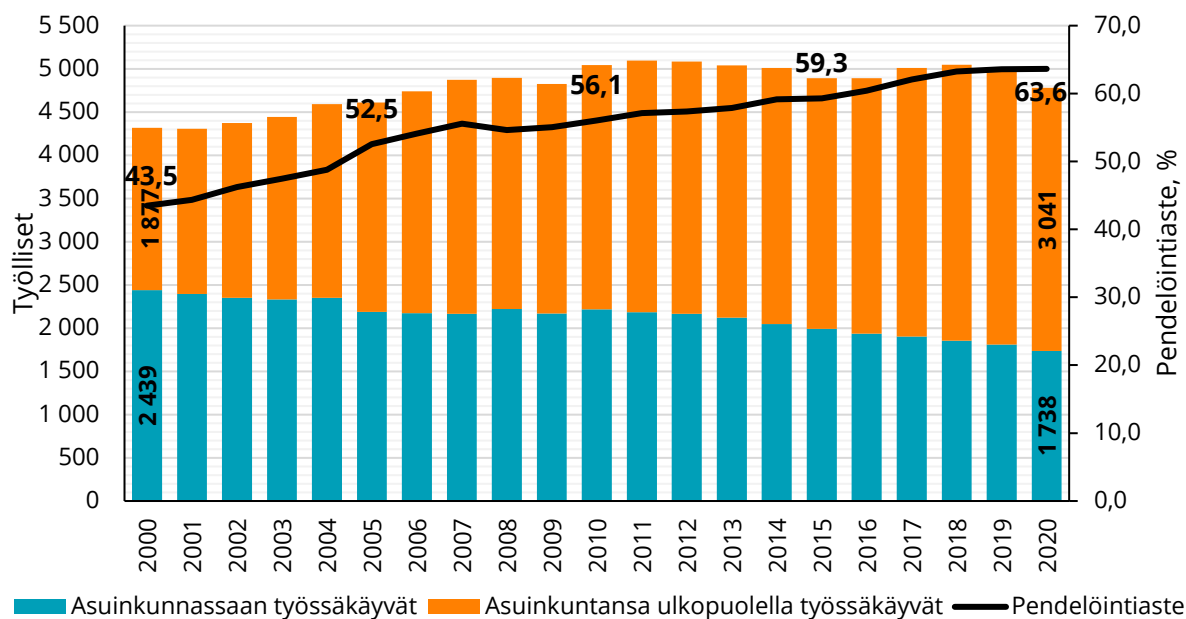
Työttömyyden avainluvut	10/2020	10/2021	10/2022
Työttömät työnhakijat	655	563	508
TK:n Työssäkäynttilaston työvoima	5653	5639	5639
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	11,6	10,0	9,0
Työttömät työnhakijat, miehet (% työttömistä)	383 (59 %)	327 (58 %)	302 (59 %)
Työttömät työnhakijat, naiset (% työttömistä)	272 (42 %)	236 (42 %)	206 (41 %)
Alle 20-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	21 (3 %)	10 (2 %)	13 (3 %)
Alle 25-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	62 (10 %)	49 (9 %)	52 (10 %)
Yli 50-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	286 (44 %)	273 (49 %)	240 (47 %)
Vamm./pitkäaik.sair. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	85 (13 %)	97 (17 %)	97 (19 %)
Ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita (% työttömistä)	10 (2 %)	18 (3 %)	12 (2 %)
Pitkäaikaistyöttömät (% työttömistä)	188 (29 %)	245 (44 %)	202 (40 %)
Aktivointiaste laskentapäivänä (%)	29,9	30,9	33,2
-TE-hallinnon palveluissa yhteensä (lkm.)	280	252	253
-TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työvoimasta	5,0 %	4,5 %	4,5 %
-Työvoimakoulutuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	36	32	30
-Valmennuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	7	..	5
-Työllistettynä olevat laskentapäivänä (lkm.)	86	92	100
-Työ- ja koulutuskokeilussa olevat laskentapäivänä (lkm.)	10	9	14
-Vuorotteluvapaasijaiset laskentapäivänä (lkm.)	6	11	10
-Kuntouttavassa työtoiminnassa laskentapäivänä (lkm.)	47	30	31
-Omaehtoisessa opiskelussa laskentapäivänä (lkm.)	88	76	63
Avoimet työpaikat kuukauden laskentapäivänä (lkm.)	35	66	50
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana (lkm.)	48	74	36

Liperin työllisestä työvoimasta lähes kaksi kolmasosaa työskenteli vuonna 2020 kotikuntansa ulkopuolella. Ulospendelöivien eli kotikunnan ulkopuolella työssä käyvien osuus nousi vuosina 2000–2020 44 prosentista 64 prosenttiin. Pendelöintiasteen kasvu johtui sekä pendelöivien määrän kasvusta että kunnan alueella työskentelevien määrän vähentymisestä. Ulospendelöivien määrä ohitti Liperissä työskentelevien määrän vuonna 2005. (Kuvio 19.)

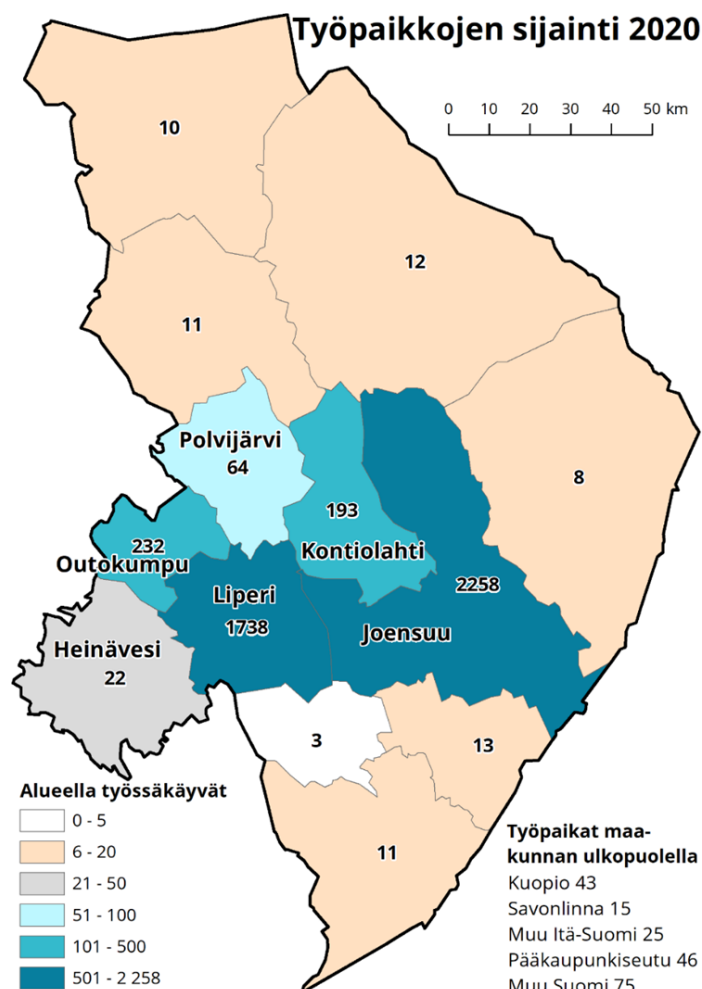
Liperi kuuluu Joensuun työssäkäyntialueeseen³⁹. Vuonna 2020 Liperin työllisistä 47 prosenttia kävi työssä Joensuussa ja 36 prosenttia Liperissä. Seuraavaksi eniten Liperistä käytiin työssä Outokummussa, Kontiolahdella ja Polvijärvellä. Yhteensä 96 prosenttia liperiläisten työpaikoista sijaitsi Pohjois-Karjalassa. Maakunnan ulkopuolella merkittävimmät työssäkäyntikohteet olivat Kuopio (43 työllistä) ja pääkaupunkiseutu (28 työllistä). (Kartta 5.)

³⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työnvälitystilasto [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 3.10.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyonv>

³⁹ Kunta kuuluu keskuskunnan työssäkäyntialueeseen, jos sen työllisestä työvoimasta vähintään 10 prosenttia työllisestä työvoimasta pendelöi keskuskuntaan. Luokitus: Työssäkäyntialueet 2023 | Tilastokeskus (stat.fi)

Kuvio 19. Liperissä asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti⁴⁰.

Kartta 5. Liperin työllisen työvoiman työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeino- ja työvoimapolitiikka ja työssäkäynti⁴¹.

⁴⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

⁴¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Liperin työllisen työvoiman pendelöijien määrä ja suhteellinen osuus vaihtelivat toimialoit-
tain. Vuonna 2020 pendelöitiin eniten teollisuuden työpaikkoihin (584 työllistä) ja terveys- ja
sosiaalialan työpaikkoihin (583 työllistä). Pendelöinti oli määrällisesti ja suhteellisesti suurta
myös tukku- ja vähittäiskaupan (365 työllistä), koulutuksen (241 työllistä), rakentamisen (238
työllistä) sekä julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (206 työllistä) toimialoilla. (Taulukko
12.)

*Taulukko 12. Liperin työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020.
Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴².*

Toimiala	Liperi	Ulospendelöijät						
		Joen- suu	Outo- kumpu	Kon- tio- lahti	Pol- vi- järvi	Muut kun- nat	Yht.	%*
Yhteensä	1 738	2 258	232	193	64	294	3 041	63,6
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	286	12	4	4	2	14	36	11,2
B Kaivostoiminta ja louhinta	2	3	0	0	6	2	11	84,6
C Teollisuus	149	364	88	87	10	35	584	79,7
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	0	10	3	0	1	1	15	100,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätahuolto	11	25	1	0	0	1	27	71,1
F Rakentaminen	120	172	11	20	4	31	238	66,5
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	124	298	24	4	4	35	365	74,6
H Kuljetus ja varastointi	58	119	5	10	0	22	156	72,9
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	47	54	3	1	6	6	70	59,8
J Informaatio ja viestintä	19	57	3	0	1	17	78	80,4
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	9	33	1	0	1	2	37	80,4
L Kiinteistöalan toiminta	8	18	3	7	0	5	33	80,5
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	56	97	8	5	3	21	134	70,5
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	115	123	6	3	2	2	136	54,2
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	41	156	5	13	2	30	206	83,4
P Koulutus	110	174	17	14	11	25	241	68,7
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	415	471	49	21	11	31	583	58,4
R Taiteet, viihde ja virkistys	28	29	0	4	0	7	40	58,8
S Muu palvelutoiminta	52	43	1	0	0	7	51	49,5
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	31	0	0	0	0	0	0	0,0
Tuntematon	57	0	0	0	0	0	0	0,0

⁴² https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS

Väestömäärän ja -rakenteen muutokset vaikuttavat julkisten palvelujen järjestämiseen. Palvelutarpeiden muutokset edellyttävät palvelutarjonnan uudelleenmitoitusta. Liperissä palvelujen tarjontaa on sopeutettu siten, että nykyisin lähes kaikki julkiset ja yksityiset kaupalliset palvelut ovat keskittyneet kunnan kolmeen taajamaan kirkonkylälle, Ylämyllylle ja Viinijärvelle.

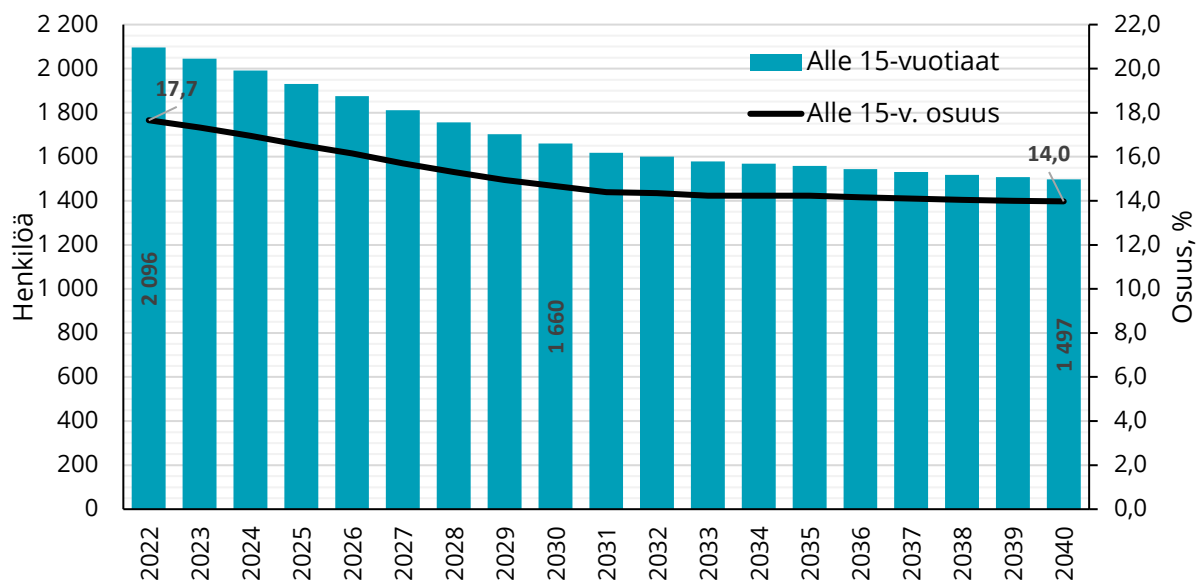
Liperissä on kuusi kunnallista päiväkotia, joista yksi toimii kirkonkylällä, yksi Viinijärvellä ja neljä Ylämyllyllä. Lisäksi Ylämyllyllä toimii kaksi yksityistä päiväkotia. Perhepäivähoitajia on Liperissä noin 10. Liperissä on kuusi koulua, joista alakouluja ovat Liperin, Mattisenlahden, Salokylän ja Viinijärven koulut. Ylämyllyn koululla toimivat sekä alakoulu että yläkoulu. Honkalammen koulu tarjoaa esi-, perus- ja lisäopetusta vaativaa erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Lisäksi kirkonkylän läheisyydessä toimii yksityinen Siikasalmen kristillinen koulu, joka antaa opetusta esikoulusta yhdeksännelle luokalle. Ammatillinen erityisoppilaitos Ammattiopisto Luovi järjestää Käsämässä koulutusta vaativaa erityistä tukea opinnoissaan tarvitseville.

Liperin kunnallishallinto toimii kunnanvirastolla kirkonkylällä. Siun soten Liperin terveysasema sijaitsee kirkonkylällä. Mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat saatavilla Liperin terveysasemalla sekä Honkalampi-keskuksessa, jossa ovat tarjolla myös perhe- ja sosiaalipalvelut. Kirkonkylällä, Ylämyllyllä ja Viinijärvellä sijaitsee Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksen osa-aikaispalokunnat, joista Liperin paloasema on miehitetty vuorokauden ympäri.

Vapaa-ajan palveluista kirkonkylän, Ylämyllyn ja Viinijärven taajamista löytyy kustakin nuorisotalo ja kirjasto, minkä lisäksi Ylämyllyllä on kaikille perheille avoin tila, kohtaamispaikka Kota. Kunnan kaikissa taajamissa on tarjolla kattavat liikuntapalvelut, kuten kuntosali, lähi-liikuntapaikka ja eri lajien urheilukenttiä. Lisäksi koulujen liikuntasalit, luistelukentät ja kuntoradat ovat kuntalaisten käytössä. Käsämässä sijaitsee uimahalli ja sen yhteydessä kuntosali. Ylämyllyllä sijaitsee moottoriurheilukeskus sekä Pärnävaaran urheilukeskus, joka on maastohiihdon, maastopyöräilyn ja retkeilyn sekä koiraurheilun keskus.

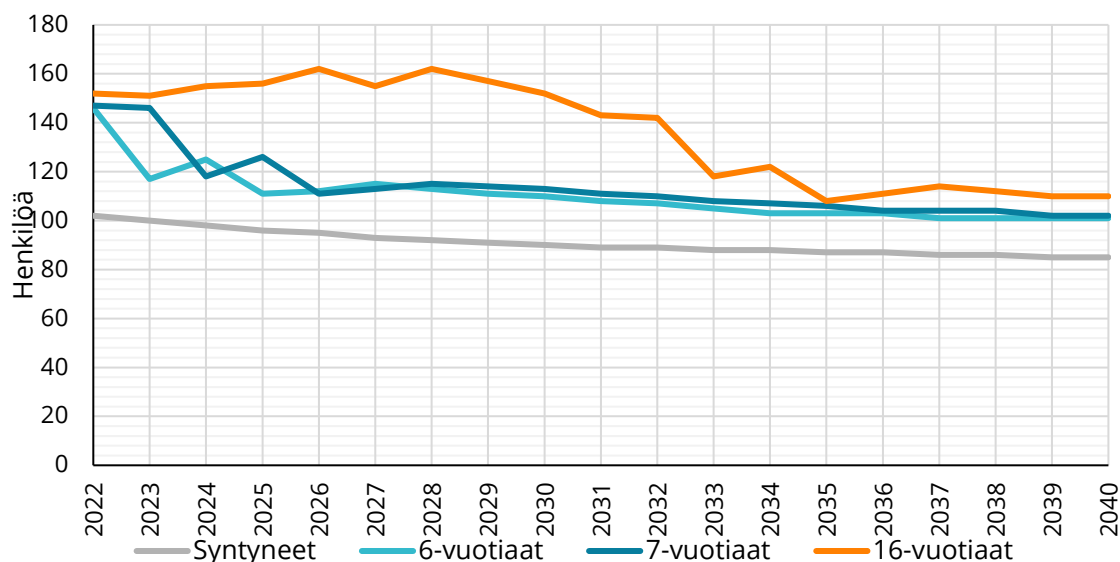
Liperin kaupalliset palvelut ovat keskittyneet pääasiassa kunnan kolmeen taajamaan. Kirkonkylällä, Ylämyllyllä ja Viinijärvellä kussakin sijaitsee yksi tai useampia päivittäistavara-kauppoja, posti ja apteekki. Lisäksi kirkonkylällä ja Ylämyllyllä toimii tavaratalo. Kirkonkylällä sijaitsee myös Alko ja pankki. Polttoaineenjakelupisteet sijaitsevat kirkonkylällä, Ylämyllyllä sekä Käsämässä, jossa huoltoaseman yhteydessä toimii myös posti. Lisäksi Härkinvaarassa toimii elintarvikepuoti ja sen yhteydessä posti.

Kasvatus- ja opetuspalvelujen tarpeen määrittää lasten määrä. Tilastokeskus ennustaa Liperin alle 15-vuotiaan väestön määrän vähenevän. Määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2030 mennessä 1 660:een ja vuoteen 2040 mennessä vajaaseen 1 500 lapseen. Lasten määrän vähenemisen ennustetaan jatkuvan 2020-luvulla nopeana ja hidastuvan 2030-luvulla. Vuotuisen vähenemisen ennustetaan olevan 2020-luvulla noin 40 lasta ja 2030-luvulla 15–20 lasta vuodessa. Samanaikaisesti alle 15-vuotiaiden osuuden kunnan väestöstä ennustetaan laskevan 18 prosentista 14 prosenttiin. (Kuvio 20.)

Kuvio 20. Liperin alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste⁴³.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Liperissä syntyvien lasten määrä vähenee edelleen 2020-luvulla ja vakiintuu 2030-luvulla alle 90 syntyvään lapseen vuodessa. Myös 6- ja 7-vuotiaiden eli esikoulun ja koulun aloittavien ikäluokkien koon ennustetaan pienenevän. Ennusteessa koulutaipaleensa aloittavien lasten määrä vähenee 2020-luvun puolivälissä noin 110 lapseen vuodessa ja 2030-luvulla noin sataan lapseen vuodessa. Samoin 16-vuotiaiden toisen asteen koulutuksen aloittavien ikäluokan ennustetaan pienenevän 2030-luvulla. 2020-luvulla 16-vuotiaiden ikäluokan koon ennustetaan olevan vielä 140–150 henkilöä, mutta se laskee 110 henkilöön 2030-luvun loppupuolella. (Kuvio 21.)

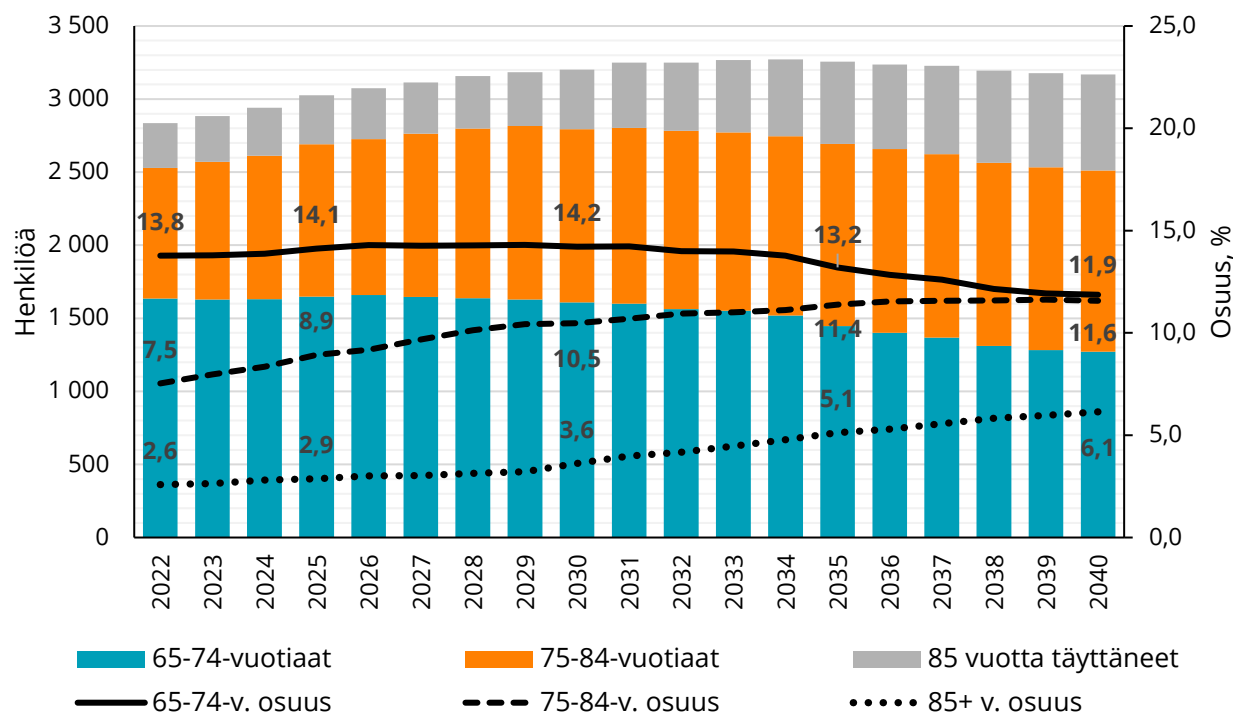

Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Liperissä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴⁴.

⁴³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

⁴⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

Ikääntyneiden määrä ja toimintakyky määrittävät ikäihmisten palvelujen tarvetta. Liperin ikäihmisten palvelujen tarve kasvaa, sillä kunnan väestö ikääntyy. Ennusteen mukaan Liperin 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa 2030-luvun puoliväliin, jonka jälkeen määrä vähentyy. Ennusteen lopulla vuonna 2040 65 vuotta täyttäneitä arvellaan olevan yli 300 enemmän kuin vuonna 2022. Kunnan väestö ikääntyy, sillä 85 vuotta täyttäneiden osuuden väkiluvusta ennustetaan yli kaksinkertaistuvan vuoteen 2040 ja samanaikaisesti 75–84-vuotiaiden osuus kasvaa noin puolella. Vuonna 2040 65 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan olevan 30 prosenttia Liperin asukkaista. (Kuvio 22.)

Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Liperin väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴⁵.

Palvelun saavutettavuuteen vaikuttavat palvelun sijainti ja sen käyttäjän asuinpaikka sekä palvelun tavoittamiseksi tehdyn matkan matkavastukset, joita voidaan mitata esimerkiksi etäisyytenä, käytettynä aikana tai rahallisena kustannuksena. Tässä palvelujen saavutettavuutta tarkastellaan aikaetäisyytenä henkilöautolla kuljettaessa kuntalaisten asuinpaikoilta lähimpään palvelukeskukseen, jossa sijaitsevat viikoittain tarvittavat julkiset ja yksityiset palvelut. Liperissä tällaisia keskuksia on kolme: Liperin kirkonkylä, Ylämylly sekä Viinijärvi.

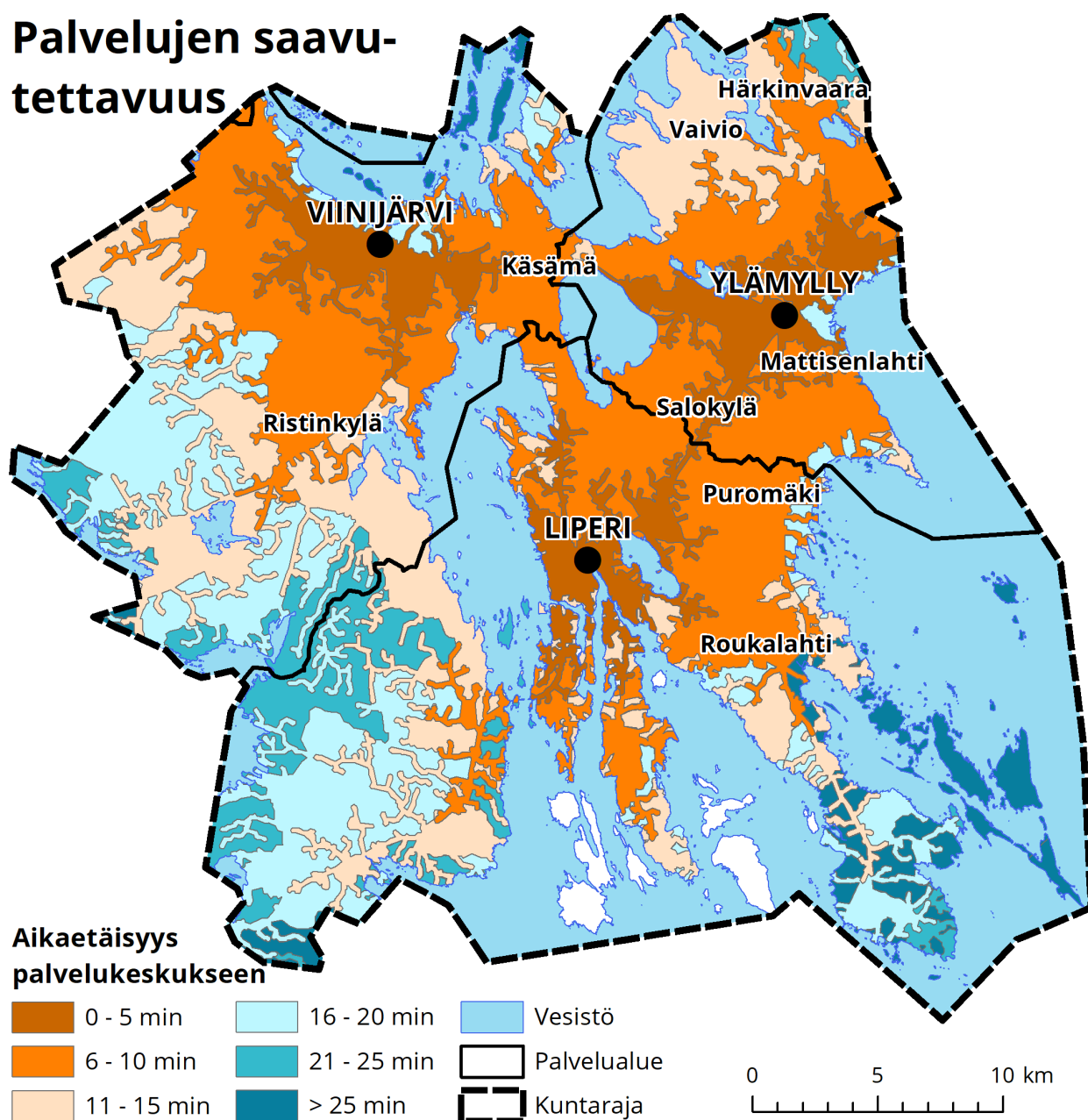
Hieman yli puolelle liperiläisistä (56 %) Ylämylly on lähin palvelukeskus. Neljännekselle kuntalaisista kirkonkylä on lähin keskus ja 18 prosentille Viinijärvi. Aivan kunnan luoteisnurkalta katsottuna Outokumpu on lähin keskus, mutta tällä alueella ei asu ketään. Liperin kunnan asutus on keskittynyt kolmeen taajamaan ja niiden välittömään läheisyyteen. Liperiläisistä 71 prosenttia asui vuonna 2021 enintään viiden minuutin ja 99 prosenttia enintään 15 minuutin etäisyydellä lähimmästä keskuksista. Liperiläisten mediaanietäisyys lähimpään keskukseseen oli vuonna 2021 noin kolme minuuttia. Liperissä asiointimatkat ovat huomattavan lyhyet verrattuna valtaosaan Pohjois-Karjalan kunnista. (Taulukko 13, Kartta 6.)

⁴⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

Taulukko 13. Liperin kunnan asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.

Etäisyys palvelukeskukseen	Palvelukeskus					
	Väestö yht.	Liperi kk.	Ylämylly	Viinijärvi	Osuus, %	Kum. %
0-5 min	8 399	1 938	5 334	1127	70,8	70,8
6-10 min	2 559	710	1 022	827	21,6	92,3
11-15 min	735	266	301	168	6,2	98,5
16-20 min	161	143	2	16	1,4	99,9
21-25 min	9	9			0,1	99,9
Yli 25 min	8	8			0,1	100,0
Osuus, %	100,0	25,9	56,1	18,0	100,0	

Palvelujen saavutettavuus

Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskusten palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad.

5 KUNTATALOUS

Väestön väheneminen ja vanheneminen haastavat maaseutukuntien taloutta. Kaupungin läheisen maaseudun kunnat, ml. Liperi, hyötyvät keskuskaupungin työpaikkatarjonnasta, joten väestörakenteen aiheuttama paine kuntataloudelle ei ole syrjäisemmän maaseudun luokkaa. Kuntakonsernin pitkän aikavälin taloudellista kehitystä kuvaava kertynyt ylijäämä oli Liperissä noin 940 euroa asukasta kohden vuonna 2021. Pohjois-Karjalassa ja saman kokoluokan kunnissa kertynyt ylijäämää oli satoja euroja suurempi kuin Liperissä. Myös Liperin omavaraisuusaste (24,7 %) oli merkittävästi verrokkeja matalampi. Liperille oli vuonna 2021 kertynyt velkaa verrokkeja vähemmän (5 845 e/as.), mutta konsernin lainanhoitokyky oli verrokkeja heikompi (0,6). Liperin tuloveroprosentti oli verrokkikuntia korkeampi (21,50 %), mutta sen verotulot asukasta kohden olivat pienemmät (3 658 e), mikä kertoo liiperiläisten jonkin verran verrokkeja matalammasta tulotasosta. Liperin saamat valtionosuudet (2 653 e/as.) olivat saman kokoluokan kuntien kanssa samansuuruiset ja Pohjois-Karjalan keskiarvoa pienemmät. Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset olivat Liperissä samaa luokkaa kuin verrokkikunnissa. Sosiaali- ja terveystoimen kustannukset sen sijaan olivat Liperissä verrokkeja pienemmät. Sekä verrokkeja pienemmät sote-menot että pienemmät valtionosuudet johtuvat suurelta osin Liperin hieman keskimääräistä vähäisemmästä sairastavuudesta ja nuoremmasta väestöstä. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Liperin kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut⁴⁶.

Tunnusluku	Liperi	Pohjois-Karjala	10 001–20 000 as. kunnat	Manner-Suomi
Kertynyt ylijäämä, €/as.	941	1 754	1 585	2 984
Omavaraisuusaste, %	24,7	42,3	36,6	42,3
Vuosikatteen suhde poistoihin, %	89,9	122,1	122,8	140,4
Tulovero, %	21,50	20,73	21,01	20,02
Verotulot, €/as.	3 658	3 744	4 202	4 604
Valtionosuudet, €/as.	2 653	3 315	2 676	2 045
Lainat ja vuokravastuut, €/as.	5 845	6 863	7 267	9 065
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	59,6	58,6	70,1	82,6
Laskennallinen lainanhoitokate	0,6	1,4	1,2	1,3
Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset, €/as. (2020)	1 894	1 844	2 062	2 076
Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset, €/as. (2020)	3 688	3 920	3 735	3 632

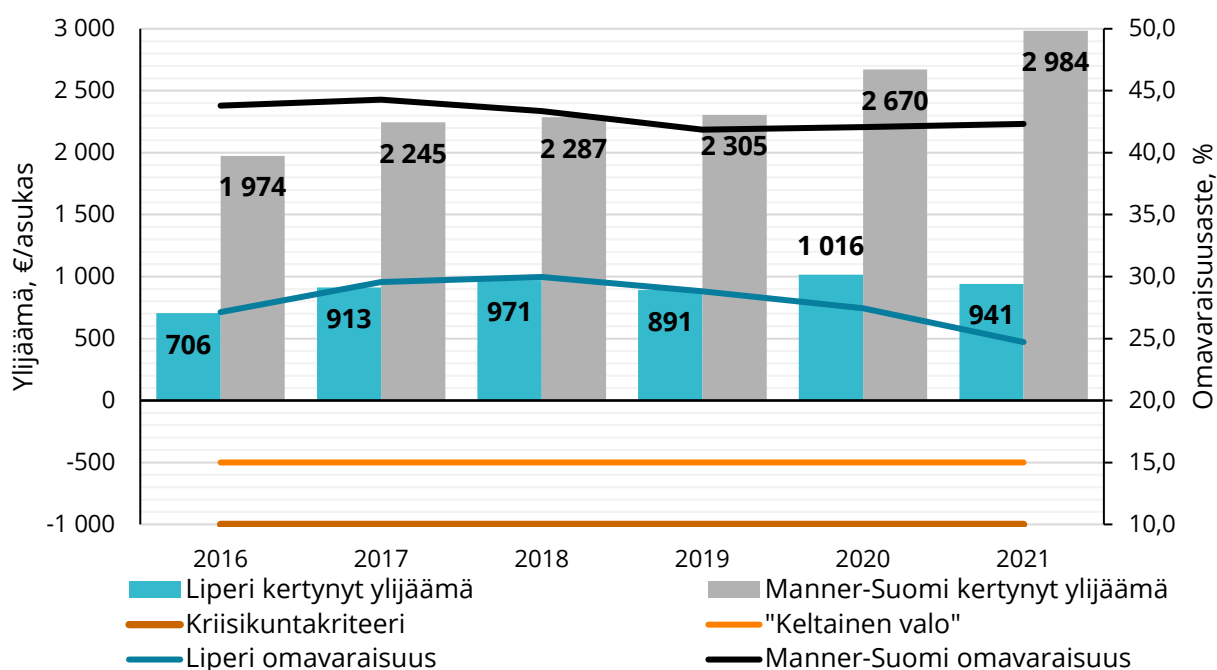
Seuraavaksi tarkastellaan Liperin viime vuosien taloudellista kehitystä kuntalaissa (410/2015) määriteltujen rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavien talouden tunnuslukujen pohjalta. Lain mukaan tunnuslukujen raja-arvojen täytyessä kunta voidaan todeta kriisikunnaksi, jolloin käynnistetään arviointimenettely, jossa selvitetään kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lakisääteiset palvelut. Laissa määritetään kuusi kriteeriä, joista kaksi kuntakonsernin taloudellista alijäämää koskevaa kriteeriä voi täytyttyään

⁴⁶ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>; <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

yksinään käynnistää arviointimenettelyn. Myös neljä muuta kriteeriä voivat yhdessä käynnistää menettelyn niiden kaikkien täytyessä kahtena peräkkäisenä vuotena. Lisäksi taloudellisille tunnusluvuille on esitetty (HE 280/2018) myös väljemmät raja-arvot, ns. ”keltaiset valot”, jotka eivät johda arviointimenettelyn käynnistämiseen, mutta joiden täytyessä kunnan tulisi kiinnittää erityistä huomioita taloutensa kehitykseen ja analysointiin.

Yksi parhaista kunnan taloudellista tilaa kuvaava tunnusluku on kertynyt ylijäämä. Se ei kuvaa kunnan senhetkistä tilaa, vaan pidemmän aikavälin kehitystä. Ylijäämä kasvattaa kunnan vakavaraisuutta eli alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Toinen kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava mittari on omavaraisuusaste. Se ilmaisee, kuinka suuri osa konsernin pääomasta on omaa pääomaa. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä voi käynnistää ns. kriisikunnan arviointimenettelyn, mikäli kunta ei ole kattanut alijäämää neljässä vuodessa. Menettely voidaan käynnistää myös, mikäli viimeisimmässä konsernitilinpäätöksessä kertynyttä alijäämä on vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltävässä vähintään 500 euroa asukasta kohden. (Rainio 2018⁴⁷, Kuntaliitto 2020⁴⁸.)

Liperin kuntakonsernin kertynyt ylijäämä vuonna 2021 oli 941 euroa asukasta kohden, mikä oli merkittävästi vähemmän kuin Manner-Suomessa keskimäärin. Liperi on tehnyt vuoden 2017 jälkeen vuosittain lähes nollatuloksen, joten kertynyt ylijäämä on pysytellyt noin 900 eurossa. Liperin omavaraisuusaste vaihteli vuosina 2016–2021 25 ja 30 prosentin välillä, mikä oli merkittävästi alle tavoitetasona pidetyn 50 prosentin ylittävän omavaraisuuden. Tätä alempi omavaraisuusaste merkitsee merkittävää velkarasitetta. (Kuvio 23.)

Kuvio 23. Liperin kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁹.

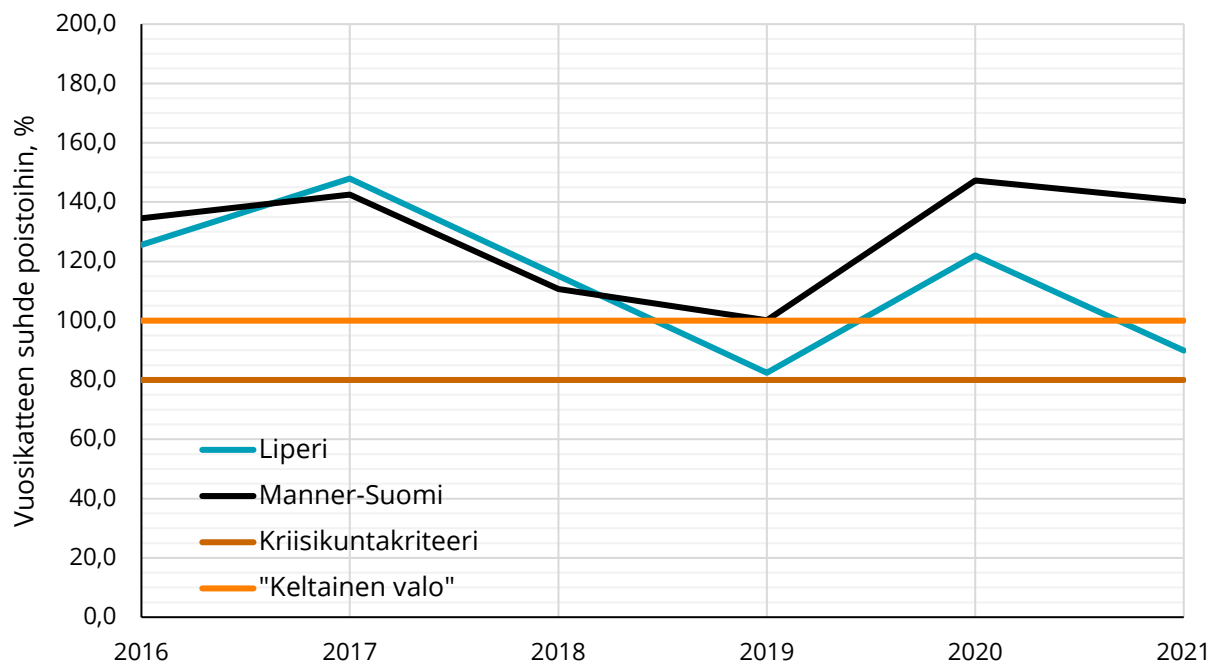
⁴⁷ Henrik Rainio (2018). Kriisikuntakriteerit muuttumassa – parempaan suuntaan <https://web.archive.org/web/20211205025019/https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2018/kriisikuntakriteerit-muuttumassa-parempaan-suuntaan> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁸ Kuntaliitto 30.11.2020. Uudet kriisikuntakriteerit. <https://web.archive.org/web/20211019143037/https://www.kuntaliitto.fi/talous/budjetointi-ja-taloussuunnittelu/uudet-kriisikuntakriteerit> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on yksi parhaista kunnan talouden tasapainon mittareista ja se kuvaa erityisesti kunnan lyhyen aikavälin tilannetta. Jos vuosikate riittää poistoihin, kunnan talous on tasapainossa. Kriisikuntakriteerinä on se, että vuosikate kattaa alle 80 prosenttia poistoista. ”Keltaisen valon” raja-arvona pidetään vuosikatteen 100 prosentin osuutta poistoista eli tilannetta, jossa vuosikate riittää juuri ja juuri poistoihin. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Liperin kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin oli vuosina 2016–2018 hyvin samanlainen kuin Manner-Suomessa keskimäärin. Vuosina 2019–2021 sen kehitys oli kuitenkin muuta maata heikompaa. Liperin vuosikate kattoi vuonna 2021 vain 90 prosenttia poistoista. Liperin tunnusluku alitti ”keltaisen valon” rajan vuosina 2019 ja 2021. (Kuvio 24.)

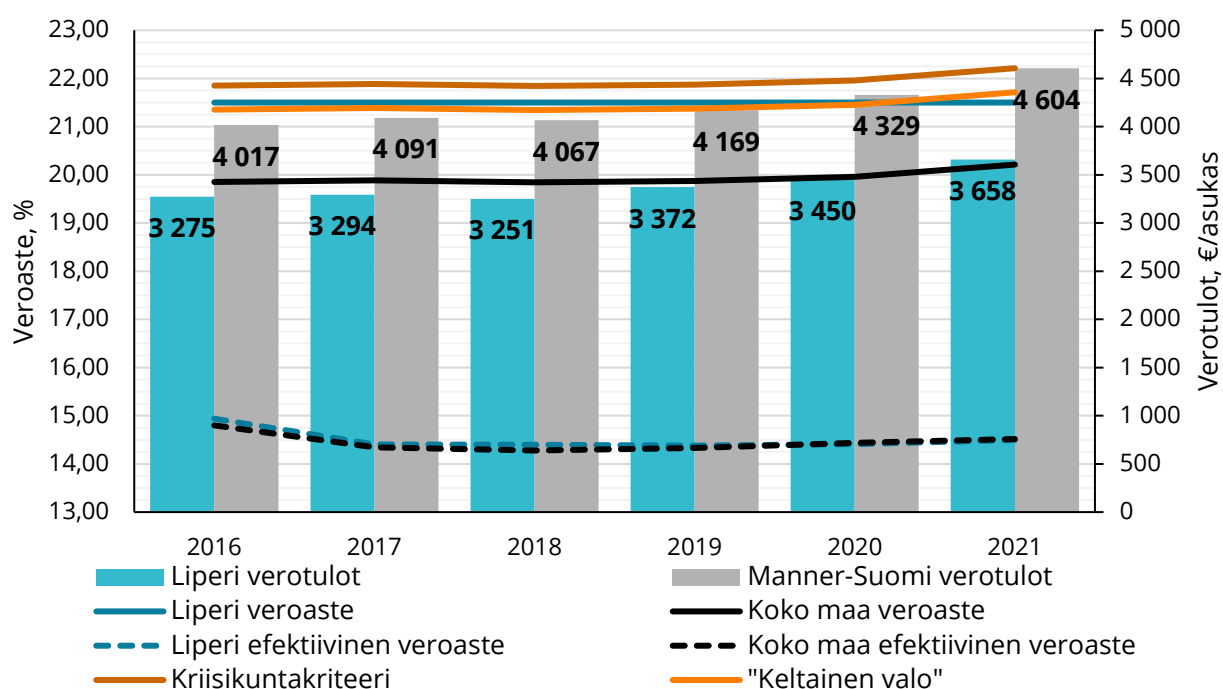
Kuvio 24. Liperin kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵⁰.

Kuntavero on kuntien tärkein tulonlähde ja kunnilla on itsehallintoon perustuva oikeus päättää veroprosentistaan. Kriisikuntakriteerinä tuloveroprosentti kuvaa osaltaan kunnan taloudellista liikkumavaraa, sillä korkean tuloveroprosentin kunnalla on vähemmän liikkumavaraa kuin matalan veroprosentin kunnalla. Kriteerin raja-arvona on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi tuloveroprosentti. ”Keltaisen valon” raja-arvona on 1,5 prosenttiyksikköä keskimääräistä korkeampi tuloveroprosentti. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Liperin tuloveroprosentti oli vuosien 2016–2021 tarkastelujakson 21,50 prosenttia. Koko maan keskimääräinen veroaste vuonna 2021 oli 20,21 ja kriisikuntakriteerin raja 22,21 prosenttia. Liperi sai vuonna 2021 verotuloja 3 658 euroa asukasta kohden, kun vuosina 2016–2020 se vaihteli noin 3 250 ja 3 450 euron välillä. Liperin verotulot ovat 79 prosenttia Manner-Suomen keskimääräisestä verotulosta. Liperin veroaste on Manner-Suomen keskiarvoa suurempi, mutta verotulot pienemmät, mikä kertoo liperiläisten keskimääräistä

⁵⁰ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

matalammasta tulotasosta ja siten heikommasta veronmaksukykyvystä. Vaikka Liperin nimellinen tuloveroprosentti oli 21,50, kunnan todellinen (efektiivinen) veroaste vuonna 2021 oli 14,50 prosenttia, mikä oli yhtä suuri kuin Manner-Suomen keskiarvo. Efektiivinen veroaste kertoo maksuunpannun kunnallisveron suhteen ansiotuloihin ja huomioi kunnallisverotuksessa tehtävät erilaiset vähennykset. Vähennykset painottuvat alemmille tulotasolle, jolloin efektiivinen veroaste on alhaisempi. Mitä lähempänä nimellinen ja efektiivinen veroaste ovat toisiaan, sitä maksukykyisempiä kunnan asukkaat ovat. Vuonna 2021 Liperin nimellisen ja efektiivisen veroasteen erotus oli 7,0 prosenttiyksikköä, kun koko maan keskimääräinen erotus oli 5,7 prosenttiyksikköä. (Kuntaliitto 2019⁵¹, Kuvio 25.)

Kuvio 25. Liperin tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵².

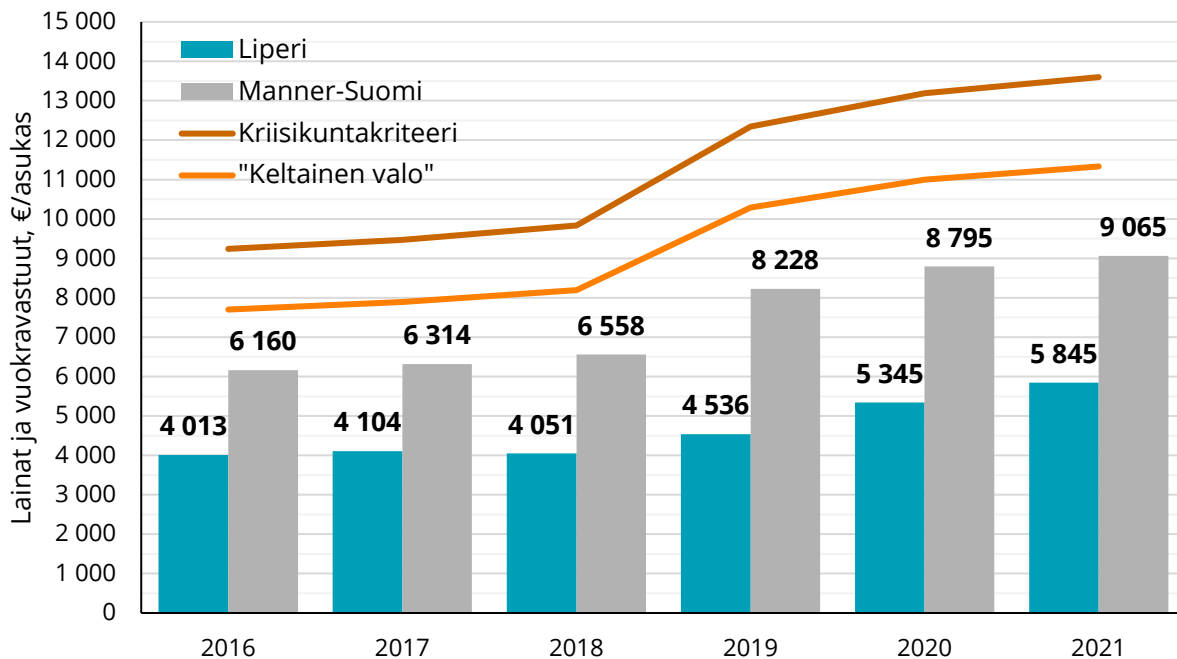
Lainakannalla tarkoitetaan kuntakonsernin korollista vierasta pääomaa, käytännössä velkaa. Velan maksuvelvoitteet ovat usein kiinteitä ja ne on pystyttävä hoitamaan, vaikka konsernin tulos heikkenisi. Tämän vuoksi lainat ovat yksi kriisikuntakriteereistä. Vuodesta 2022 alkaen kriteeristössä huomioidaan lainamäärän lisäksi myös vuokravastuut. Tämä kuvastaa paremmin kunnan taloudellista todellisuutta nykypäivänä, kun esimerkiksi kiinteistöjen leasing-järjestelyt ovat yleistyneet. Kriisikuntakriteerin raja-arvo on 50 prosenttia ja ”keltaisen valon” raja-arvo 25 prosenttia koko maan keskimääräistä korkeammat laina- ja vuokravastuut. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Liperin kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuonna 2021 olivat 5 845 euroa asukasta kohden, mikä oli 64 prosenttia Manner-Suomen keskiarvosta. Vuosina 2016–2018 tunnusluvussa on huomioitu ainoastaan konsernin lainat ja vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Liperin lainakanta oli vuosina 2016–2019 noin 4 100 euroa asukasta kohden, mutta

⁵¹ Kuntaliitto 18.11.2019. Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet. [https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet](https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet) Viitattu 19.10.2021.

⁵² <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

se kasvoi vuoteen 2021 mennessä 5 500 euroon. Konsernin vuokravastuut olivat vuosina 2019–2021 varsin vähäiset, noin 400 euroa asukasta kohden. (Kuvio 26.)

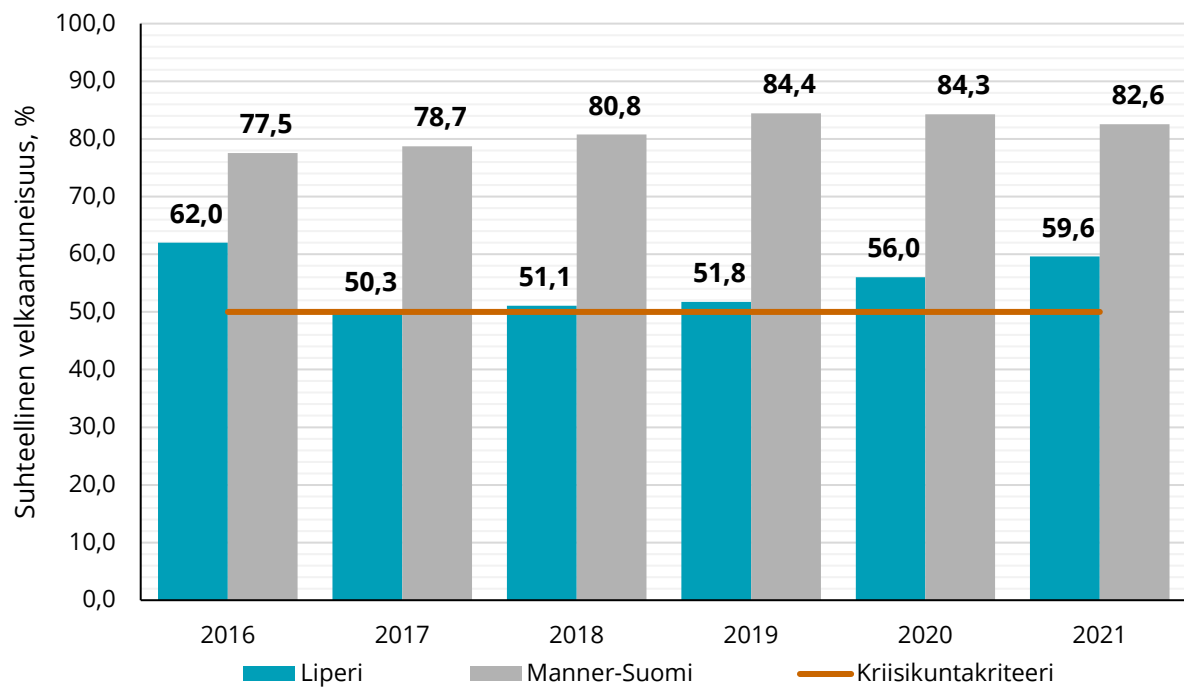

Kuvio 26. Liperin kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵³.

Yksi kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava tunnusluku on suhteellinen velkaantuneisuus. Se mittaa tuottojen riittävyyttä velkojen hoitoon eli kuinka paljon konsernin käyttötu-loista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä vähäisempää suhteellinen velkaisuus on, sitä paremmat mahdollisuudet kuntakonsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus oli vuoteen 2021 asti yksi kriisikuntakriteeri ja sen raja-arvo oli vähintään 50 prosentin velkaantuneisuus. Vuodesta 2022 alkaen kuntakonsernin velanhoitokykyä kuvaava laskennallinen lainanhoitokate korvasi suhteellisen velkaantuneisuuden kriisikuntakriteerinä. Laskennallinen lainanhoitokate ilmaisee vuosikatteen suhteen lainojen korkokuluihin ja laskennallisiin lyhennyksiin. Laskennallinen lainanhoitokatte kriisikuntakriteerin raja-arvo on 0,8 ja keltaisen valon raja-arvo 1,0 eli tilanne, jossa konsernin vuosikate riittää juuri ja juuri lainanhoitokulujen kattamiseen. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Liperin kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus vuonna 2021 oli 60 prosenttia. Konsernin velka-aste täytti koko vuosien 2016–2021 tarkastelujakson 50 prosentin kriisikuntakriteerin. Vuonna 2017 Liperin velka-aste laski peräti 12 prosenttiyksikköä 50 prosenttiin, missä se pysytteli vuoteen 2019 asti. Tämän jälkeen Liperin suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi nopeasti 60 prosenttiin. Silti Liperin velka-aste oli koko tarkastelujakson merkittävästi Manner-Suomen keskiarvoa matalampi. Manner-Suomen keskimääräinen suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi tarkastelujaksolla 77,5 prosentista 83 prosenttiin. (Kuvio 27.)

⁵³ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kuvio 27. Liperin suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵⁴.

⁵⁴ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMISPOTENTIALI

Liperin kunnan strategiassa hyvinvointi, elinvoima ja osallisuus on mainittu keskeisinä tavoitteina. Hyvinvoinnilla tarkoitetaan muun muassa yhteisöllisyyttä, välittämistä ja yhteistä tekemistä. Elinvoima on viihtyisää ja turvallista elinympäristöä, yrittäjyyden tukemista ja hallittua kasvua. Osallisuudella ymmärretään yhteistyötä ja vuorovaikutusta kuntalaisten kanssa. Kuntakonsernin tavoitteena on kasvu sekä työllisyys ja elinvoima. Lisäksi tavoitteena on kunnan vakaa talous ja se, että kunta on houkutteleva työnantaja. (Kuntastrategia 2021–2025)⁵⁵

Liperin vahvuuksia ovat luonto, palvelut ja yrittäjyys sekä hyvät liikenneyhteydet. Liperissä on paljon lapsiperheitä. Liperin pitovoimaa lisäävät kehittyvät varhaiskasvatus- opetus- ja vapaa-ajan palvelut. Liperissä on tarjolla monen eri alan työmahdollisuuksia sekä tontteja asumisen ja elinkeinoelämän tarpeisiin lähellä luontoa. Liperissä mahdollisuuksia nähdään olevan enemmän kuin haasteita. Kunnan haasteina ovat syntyvyyden laskeminen, maaseudun murros, kunnan talouden kehitys (verotulot ja valtion osuudet) ja sote-uudistuksen vaikutukset kuntatalouteen. (Kuntastrategia 2021–2025) Väestön määrän on ennustettu vähenvän ja huoltosuhteen heikkenevän (hyvinvointikertomus 2021–2024).

Liperi tavoittelee väestönkasvua ja uusia yrityksiä. Uusia kuntalaisia pyritään houkuttelemaan panostamalla erityisesti asumiseen, asuinympäristöön ja palveluihin. Asumisen ja asuinympäristöjen houkuttelevuutta halutaan lisätä kaavoituksella, suunnitelmallisuudella, taajamien profiloinnilla, kehittämällä asuinalueita ja tarjoamalla erilaisia asumisen vaihtoehtoja. (Kuntastrategia 2021–2025) Liperi haluaa profiloitua omaleimaisena maaseutukuntana, jossa voidaan tarjota asukkailla viihtyisiä asuinpaikkoja niin taajamista, maaseutualueilta kuin rannoiltakin. Profilointia edistetään aktiivisella maankäyttöpolitiikalla, elinkeinopolitiikalla ja verkostoitumisella. Tavoitteena on väestömäärän hallittu kasvu. (Maapoliittinen ohjelma 2018–2021)

Liperin palvelut jakautuvat kolmeen taajamaan: Ylämyllylle, kirkonkylälle ja Viinijärvelle. Liperissä toimii esimerkiksi kolme nuorisotilaa ja kolme kirjastoa, yksi jokaisessa taajamassa. Harrastustoimintaa lapsille ja nuorille tarjotaan alueittain, mutta suurin osa harrastustoiminnasta järjestetään Ylämyllyllä. Kunnan yläkoulu siirtyi vuonna 2021 Liperin kirkonkylältä Ylämyllyn taajamaan uuden koulurakennuksen valmistumisen myötä. Kunta järjestää maksutonta ja kaikille avointa liikuntaneuvontaa. (Hyvinvointikertomus 2021–2024) Laadukkaiden hyvinvointi- ja vapaa-ajan palvelujen uskotaan houkuttelevan uusia asukkaita. Liperin kunta panostaa erityisesti lapsiin ja nuoriin. Myös maaseudun vetovoimaisuutta ja elinvoimaa halutaan kehittää Liperissä. (Kuntastrategia 2021–2025)

Liperin kunnassa on laadittu oma osallisuusmalli ja tehty osallisuussuunnitelma. Osallisuusmallissa on esitetty kuntalaisten mahdollisuuksia erilaisiin osallisuuden muotoihin kuten mahdollisuuksia osallistua itseään ja omaa asuinalueitaan koskevaan päätöksentekoon, osallistua suunnitteluun ja toimintaan sekä pääsyä tietoon. Liperissä kuntalaisten voivat osallistua mm. asukastilaisuuksissa, eri ryhmiä edustavien toimikuntien, valtuustojen tai

⁵⁵ Lähteet: Liperin kuntastrategia 2021–2025, Liperin hyvinvointikertomus 2021–2024, Liperin osallisuusmalli ja osallisuussuunnitelma 2020–2021, Liperin maapoliittinen ohjelma 2018–2021, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2019–2022, talouskatsaus 2/2022 ja Liperin kunnan kestävän kehityksen ohjelma 2022–2030.

neuvostojen kautta, kuulemistilaisuuksissa tai osallistumalla esim. kunnan strategiatyöhön. Liperissä on käytössä myös osallistuva budjetointi. Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia on lisätty mahdollistamalla helpompi palautteen anto uudistettujen nettisivujen kautta. Lisäksi kunta viestii aktiivisesti sosiaalisen median kanavissa tavoitteena viestinnän helppo saavutettavuus ja mahdollisuus osallistua yhteiseen keskusteluun. Viestinnässä on kiinnitetty huomiota helppolukuisuuteen ja saavutettavuuteen. Liperin kunnassa toimii mökki-läistoimikunta, jonka kautta vapaa-ajan asukkaat pääsevät vaikuttamaan. Kuntapäättäjät ja järjestöjen edustajat tapaavat toisiaan järjestöfoorumilla. Liperin alueella toimii 194 rekisteröitynyttä yhdistystä, joista noin sata yhdistystä tarjoaa harrastustoimintaa (Hyvinvointikertomus 2021–2024) Yhteistyö- ja kumppanuussopimuksiin perustuen Liperin kunta tukee rahallisesti yhdistysten tapahtumatoimintaa, joka lisää kuntalaisten hyvinvointia, osallisuutta ja kunnan elinvoimaa. (KH 24.1.2022⁵⁶)

Työllisyyttä ja elinvoimaisuutta edistetään luomalla edellytyksiä uusille työpaikoille, tarjoamalla monipuolisia yritysalueita ja -alueita sekä panostamalla Liperin näkyvyyteen ja houkuttelevuuteen yritys- ja asuinkuntana. Uusia yrityksiä houkutellaan kehittämällä entisiä yritysalueita ja perustamalla uusia yritysalueita hyvien liikennereittien varaan. Yritys- ja työllisyysneuvontapalveluja kehitetään ja palvelujen monipuolisuutta vahvistetaan. Markkinoinnin ja viestinnän keinoin vahvistetaan kuntakuvaa sekä tehdään näkyväksi yrittäjyyden ja asumisen mahdollisuuksia ja palvelutarjontaa. Liperin kunta haluaa panostaa myös yhteistyöhön työllisyyden hoidossa, vahvistaa hankehallinnointiosaamista ja edistää digihankkeita. (Kuntastrategia 2021–2025) Liperin tavoitteena on työpaikkaomavaraisuuden lisääminen (Maapoliittinen ohjelma 2018–2021)

Liperin kunnan yrityspalveluista vastaa Lipertek Oy, joka tarjoaa yritysneuvontaa sekä apua yritysten kehittämiseen ja verkostoitumiseen. Lipertekin tehtäviin kuuluu myös seutu- ja aluekehitys sekä seutumarkkinointiin osallistuminen. Yritysten kasvupalveluja ostetaan Business Joensuulta (KH 21.11.2022) Liperiläisiä työnhakijoita ja työnantajia palvelee Ylämyllyn taajamassa työllisyysyksikön ylläpitämä Duunitalo Linkki. Duunitalo Linkistä työnhakijat saavat apua työllistymiseensä ja työnantajat työllistämiseen liittyviin kysymyksiin. (Hyvinvointikertomus) Ytyä! -yhteistyöllä tuloksiin -hanke on Liperin, Kontiolahden ja Polvijärven kuntien sekä Outokummun kaupungin toteuttama työllisyys-hanke, joka käynnistyi 1.1.2020 ja jatkuu vuoden 2023 loppuun. Hanke toimii tiiviisti kunkin kunnan työllisyyspalvelujen yhteydessä. Hankkeen hallinnoija ja päätoteuttaja on Liperin kunta. Liperin kunta kuuluu Joensuun seudun kuntakokeiluun. YTYÄ!-hankkeen ohella Topakka-hanke tarjoaa työllisyyttä edistäviä palveluja. (KH 23.5.2022; RR-tietopalvelu⁵⁷)

Positiivinen ja houkutteleva työnantajakuva nähdään Liperin elinehdoksi. Tämä edellyttää panostuksia henkilöstön ammattitaitoon, osaamiseen ja työhyvinvointiin. Positiivinen työnantajakuva edellyttää hyvää työympäristöä, riittäviä resursseja, kilpailukykyistä palkkausta ja työsuhte-etuja. Kunnan vakaa talous edellyttää muun muassa resurssiviisautta, uudistamista sekä digitalisaation ja hankerahoituksen hyödyntämistä. (Kuntastrategia 2021–2025)

Liperin hyvinvointisuunnitelman painopisteet vuosille 2014–2021 ovat: 1) Yhteisöllisyys ja osallisuus, 2) terveyttä ja elämänlaatua lisäävät elintavat, 3) mielen hyvinvointi sekä 4)

⁵⁶ Lähteet: Liperin kunnanhallituksen pöytäkirjat 2022

⁵⁷ Rakennerahastotietopalvelu. <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/>

turvallinen arki ja ympäristö. Kuhunkin painopisteeseen sisältyy useita tavoitteita. Tavoitteiden saavutettavaksi on esitetty toimenpiteet, vastuutahot ja resurssit, aikataulut sekä arviointimittarit, joilla tavoitteiden saavuttamista mitataan. Esimerkiksi yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseksi on kolme tavoitetta ja 24 toimenpidettä eri ikäisten ja eri ryhmien yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseksi sekä yksinäisyyden vähentämiseksi.

Liperin kunnalle on laadittu vuosille 2019–2022 lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, jonka painopisteinä ovat: 1) kunnan päätösten lapsivaikutusten arviointi, 2) lasten ja nuorten kasvu ympäristön kehittäminen, 3) kasvun ja kehityksen tukeminen ja 4) lasten ja nuorten läheisten ja heidän kanssaan toimivien ammattilaisten työn tukeminen. Painopisteisiin sisältyy 15 päätavoitetta, niiden saavuttamiseen tähtäävät toimenpiteet, tavoitteiden saavuttamista mittaavat indikaattorit, sekä aikataulu toteutukselle ja arvioinnille. Kunta tavoittelee Unicefin lapsiystävällisen kunnan tunnusta ja haluaa kehittää palveluja osallisuutta vahvistamalla. Liperin kuntaan on perustettu mm. lapsiparlamentti vuonna 2020 (Hyvinvointikertomus 2021–2024).

Liperi on saaristo-osakunta, ja kunnassa on huomattava määrä loma-asuntoja. Vuosittain 5–10 loma-asuntoa muuttuu ympärivuotiseen käyttöön. Kehitys nähdään positiivisena, koska se tukee kylien toimivuutta ja perinteistä maaseudun elinkeinorakennetta, maa- ja metsätaloutta sekä matkailua. (Maapoliittinen ohjelma 2018–2021)

Liperissä on vuoden 2022 aikana käynnissä yritysinvestointeja niin teollisuuteen kuin palveluihin. Kunta investoi koulun ja päiväkodin tiloihin (Viinijärvi, Lautasuo). Palvelurakennus on suunnitteilla Kirkkolahteen osana alueen kehittämistä. Matkailussa tehdään yhteistyötä Heinäveden ja Rääkkylän kanssa liittyen alueen reitistöihin ja ruokamatkailuun. Liperin ja Heinäveden kunta yhdessä Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten sekä ProAgria Itä-Suomen kanssa ovat toteuttamassa EU-osarahoitteista (Harvaan asuttujen alueiden luonto-, ruoka, kalastus- ja metsästysmatkailuhankerahoitus) hanketta, jonka tavoitteena on maaseudun elinvoiman edistäminen luomalla kasvua alueen yrityksiin ruokamatkailua kehittämällä⁵⁸. Matkailun edellytyksiä parannetaan myös kaavoituksen kautta, sillä Liperin myllyn alueen ja Kirkkolahden osayleiskaavat ovat etenemässä. (Taloustarkastus 2/2022) Liperi haluaa kehittää Kirkkolahden alueesta matkailu- ja vesistöpalvelujen sydäntä. Kehittämistyötä tehdään EU-osarahoitteisten (EAKR) hankkeiden avulla 2021–2023. Kirkkolahden kehittämisen ensimmäinen vaihe koostuu kahdesta hankkeesta, joista toisessa laaditaan aluesuunnitelma, rakennetaan yhteistyöverkostot ja tiedotetaan. Toisessa hankekokonaisuudessa suunnitellaan ja toteutetaan veneilyä palvelevat investoinnit sekä toteutetaan saavutettavuutta ja turvallisuutta lisäävät investoinnit. (RR-tietopalvelut)

Liperin kunnan näkökulmasta Pohjois-Karjalan vaikuttamisen kärkien 2024 tulisi olla pääteiden infrastruktuurin parantaminen ja peruskorjaus, junaliikenteen kehittäminen Joensuun ja Kuopion välille, Ylämyllyn puutavaraterminaalin siirtäminen, Liperin Käsämässä sijaitsevan Veljesharjun kehittäminen sekä Fingridin kantaverkon kehittäminen. (KH 21.11.2022)

Yritystonttien kaavoitusta tehdään Välikankaalla ja uusia asuinalueita halutaan kaavoittaa mm. Honkalammelle. Kirkonkylässä tehdään keskustan visiointityötä ja Pärnävaaran

⁵⁸ Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten verkkosivut <https://www.maajakotitalousnaiset.fi/hankkeet/lahiruoka-retki-heinaveden-ja-liperin-ruokamatkailun-vahvistaminen> (luettu 30.11.2022)

alueelle laaditaan pitkän aikavälin kehittämissuunnitelma Master plan maakuntaliiton AKKE-rahoituksella. (Talouskatsaus 2/2022, KH 19.9.2022, KH 21.3.2022) Pärnavaaran alue on yksi kunnan tärkeistä ulkoliikuntapaikoista. Liperin kunta osti Joensuun kaupungilta vuonna 2021 Pärnavaaran urheilukeskuksen ympäristöstä 44 hehtaarin maa-alan ja urheilukeskuksen toimintaan liittyvät rakennukset. Liperin kunnan tavoitteena on kehittää urheilu- ja ulkoilualueita. Alueen palvelujen kehittäminen tapahtuu jatkossa yrittäjävetoisesti, sillä urheilukeskuksen toimintaan liittyvät rakennukset kunta myi yrittäjille. (KH 21.3.2022).

Liperin kunta on päättänyt kunnan liikkumisohjelman sekä liikuntaolosuhteiden kehittämissuunnitelman laadinnasta vuoden 2022 aikana. Liikkumisohjelma on strateginen asiakirja, jossa linjataan lähivuosien painopisteitä ja vuosittaisia suunnitelmia sekä kuntalaisten liikumisen, aktiivisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämisen toimenpiteitä tavoitteena hyvinvoivat kuntalaiset. Liikkumisolosuhteiden kehittämissuunnitelmassa puolestaan tarkastellaan kunnan sisä- ja ulkoliikuntatilojen ylläpitoa, kehittämistä ja rakentamista seuraaville vuosille. Liikkumisohjelma ja liikkumisolosuhteiden kehittämissuunnitelma laaditaan poikkihallinnollisesti ja kuntalaisia kuullen ja suunnitteluun osallistaen. (KH 21.2.2022). Liperin kunta on parantanut kunnan alueen luontoliikuntareittejä Leader-hankkeina – Pyörällä poluille ja Polkua pyörille -kehittämishankkeet (2020–2021) (Hyrrä-tietopalvelut)⁵⁹ Lisäksi kunnan hiihtolajien olosuhteiden selvittämiseksi ja kehittämiseksi päätettiin hakea Leader-rahoitusta (KH 23.5.2022).

Liperin kunta liittyi Hinku-verkostoon vuonna 2015 ja nyt kunta on päättänyt liittyä kunta-alan energiatehokkuussopimukseen ja sen tavoitteisiin sekä varata siihen riittävät resurssit (KH 19.9.2022). Lisäksi kunnassa on laadittu vuosille 2022–2030 Kestävän kehityksen ohjelma, johon on konkretisoitu 33 toimenpidettä, joilla Liperin kunta edistää päästövähennyksiä ja energiatehokkuutta (KH 25.4.2022). Ohjelman tarkoituksena on taata kestävästi kehittyvä Liperin kunta, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon. Kestävään kehitykseen tähtääviä tavoitteita on asetettu maankäytön, liikenteen, kiertotalouden, palvelujen ja hankintojen, energian käytön, maatalouden, opetuksen ja kasvatuksen sekä viestinnän ja tiedotuksen osa-alueille. Liperin kunta on valmistellut Korpivaaran alueelle osayleiskaavan laatimista tuulivoimapuiston perustamista varten. Tuulivoimapuiston rakentamisen esteeksi muodostui puolustusvoimien kielteinen lausunto (KH 24.1.2022; Karjalainen 1.5.2022⁶⁰)

⁵⁹ Ruokaviraston tietopalvelu. https://tietopalvelu.ruokavirasto.fi/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=Published/raportointi.qvw&Sheet=SH_HR_FI&anonymous=true

⁶⁰ Karjalainen 1.5.2022: Liperin Korpivaaran tuulipuistolle mutka matkaan – puolustusvoimien lausunto on kielteinen.